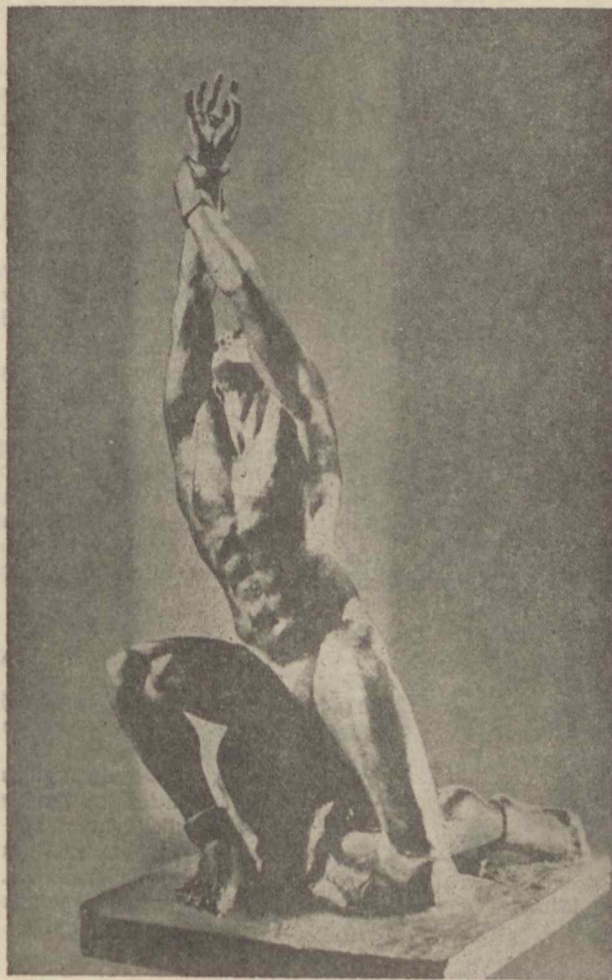

ŠVIĒSA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1951

Azijos ir Afrikos žmonės imperializmo pančiuose

—Skulptūra S. S. Stevenson

No. 4

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers

Literary Society, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiunas.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879

Turiny 1951 Metu

NO. 1.

Žmonijos problema: karas ar taika? A. B.	3
G. B. Shaw—literatūros gigantas. Dr. A. Petrika	8
Sesuo. Eilėraštis. Juozas Macevičius	15
Korėja: kalnų, miškų ir turtų kraštas.	
D. M. Šolomskas	16
Didvyrės kovoje už žmonių laisvę. Eliz. G. Flynn	19
Pavasaris pražydo. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis .	20
Lietuvių poezijos kelias. Stasys Jasilionis	21
Viename židinyje. Eilėraštis. E. Mieželaitis	29
Menas, grožis, dailė mūsų gyvenime. J. Kaškaitis	30

NO 2.

Istorinį pilikimą vertinant. Prof. J. Žiugžda	39
Mūsų naujasis pasaulis. J. Gasiūnas	42
“Strėlė danguje.” A. P.	48
Tapyba ir jos kūrėjai. S. B.	50
Vėliava viršum miesto. A. Šešupis	54
Menas, grožis, dailė mūsų gyvenime. J. Kaškaitis	55
Lietuva faktais ir skaičiais.	56
Vėjas ir našlaitis. Eilėraštis. E. Mieželaitis . . .	64
I. J. Repinas—didysis dailininkas.	
N. Maškovcevas	65
Vienumoje. Eilėraštis Jonas Kaškaitis	67
Tai nepamirštama... Eugenijus Risas	68
Dekabristų judėjimo atgarsiai Lietuvoje.	
D. Fainhauzas	70

NO. 3.

Mokslas ir religija apie žmonių kilmę.	
Prof. J. Kupčinskas	75

Kaip būti sveiku ir ilgai gyventi. S. S.	77
Draugui Janoniui. Eilėraštis. Vytautas Montvila	78
Apie vieną įdomų žurnalą. R. M.	79
Ispanijos pavasario šauklys. Eilėraštis.	
Juozas Macevičius	80
Amerikos žmonių kovos už laisvę. J. Gasiūnas . . .	81
Didžioji Lietuva ir Vytauto gdynė.	
D. M. Šolomskas	85
Kovotojas Kazys Giedrys. V. Petrauskas	89
Lietuvos Mokslų Akademijos darbai. E. L.	91
Iš P. Cvirkos liter. palikimo. . . Dr. A. Petrika	93
Svajonė. Eilėraštis	93
Tai buvo man. Eilėraštis	94
Dūdelė. Apysakaitė	94
Ar žydi mano rožės. Eilėraštis	96
Kultūra—Pabaltijo tautų liaudies turtas. O. M.	98
Varnas. Eilėraštis. Edgar Allan Poe.	
T. Tilvyčio vertimas	99
Bobulė Morta Šerkšnienė. M. Sluckis	102
Sportas, atsakomybė ir savikritika. S. Vaitkūnas	105
Svarbios informacijos apie J. A. V.	108

NO. 4.

Naujoji tautos nuodytojų misija. A. B.	111
Taikos delegatas. Eilėraštis. T. Tilvytis	115
Uort Arturo Epas. Dr. Antanas Petrika	116
Įnašas į lietuvių kalbos mokslą	121
Lenkų tautos darbai ir laimėjimai. B. Bierut	124
Pakaruoklis. Apybraiža. Petras Cvirka	127
Didžioji Lietuva ir Vytauto gdynė.	
D. M. Šolomskas	132
Platesni poezijos pavaizdavimai. J. Kaškaitis . . .	137
Port Arturo Epas. Dr. Antanas Petrika	116

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, J. Gasiūnas. Atsakomingsis redaktorius: A. Bimba.

No. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis

Metai XVIII

Naujoji tautos nuodytojų misija

A. B.

I.

Pradžia pasirodė Italijoje. Italams reikia daugiau erdvės. Savo krašte jie nebegalį sutilpt. Iš tos nelaimės juos išgelbės, jiems naujos erdvės parūpins Benito Mussolinis. Jis užkariaus dalį Afrikos ir ten susodins milijonus ir desėtkus milijonų italų. Afrika pasidarys dalimi "Didžiosios Italijos." Atgims garsioji Romos imperija. Mussolinis bus jos vadu.

Mussolinio planas pradėta gyveniman vykdyti užpuolimu ant Ethiopijos. Mussoliniui pavyko: Etiopija buvo sumušta, nugalėta, pavergta. Mussolinis apsvaigo, pasipūtė dar labiau. Niekas nebegalės pastoti kelią jo "didžiajam sapnui". . . Ethiopijos ar kurios kitos Afrikos dalies žmonių reikalai nesvarbu. Jie turi tik tarnaut traša "Didžiosios Italijos" išaugimui, išbujojimui.

Kiek vėliau po pakilimo Mussolinio Italijoje, būtent apie 1933 metus, panašus "herojus" iškilo su taip pat "dideliu sapnu" ir dar didesne misija kitoje šalyje, bet toje pačioje Europoje. Susilaukėme Adolfo Hitlerio. Vokiečiams, jis sakė, trūksta erdvės, jiems trošku. Jie yra žmonės geresnio, aukštesnio, švaresnio kraujo, negu bile kurie kiti žmonės. Jie yra pašaukti visą pasaulį valdyti. Jie turi viešpatauti. Visi kiti žmonės, kaip, pav., lietuviai, lenkai arba rusai, taip pat, žinoma, anglai su amerikiečiais, turi tarnauti tiktai

traša "Didžiosios Vokietijos" klestėjimui.

Hitleris tą padarys. Tegu tik klauso jo visa vokiečių tauta. Tik visi sekite paskui jį. Jis turi planą ir "smegenis" tokio tikslo pasiekimui, tokios misijos atlikimui, tokio negirdėto istorinio vaidmens suvaidinimui.

Kuo tas Hitlerio ir Mussolinio "sapnas" pasibaigė, visiems jau gerai žinoma, todėl čionai netenka prie jo apsistoti. Visa tai jau istorijoje palaidota.

Visa tai gal reikėtų pamiršti, jeigu būtų galima pamiršti. Bet jokia būdu negalima. Beveik ištisai ta pati istorija vėl kartojasi prieš mūsų akis. Vėl kas nors pradeda sirgti panašia laimėjimo ir viešpatavimo manija.

Dar sugrįžkime prie tų dviejų baisių besitijų, kurių "sapnų" palaidojimui žmonija turėjo pakloti keletą desėtkų milijonų gyvybių.

Mussolinis ir Hitleris nebuvo vieni. Jie tik buvo "smegenys", jie tik turėjo planą arba "sapną" užkariavimui ir viešpatavimui, bet jiems pasiekti tai, ką jie buvo pasiekę, pavyko tiktai todėl, kad tuo baisy, pragarišku jų "sapnu" buvo užsinuodijusios taip pat vokiečių ir italų tautos — bent jau tų tautų geroka dalis. Tai tiesa. Tai irgi įrašyta istorijoje.

Tiek Vokietijoje, tiek Italijoje šimtai rašytojų, laikraštininkų, visuomenininkų, profesorių, inžinierių, karininkų, valdovų ir tarnautojų, kunigų ir vyskupų, pagaliau net ir daug "darbininkų vadų" pasileido darban tų "išga-

nytojų" idėjas praveisti gyveniman, užnuodijant, pavergiant ir užkariaujant visų pirma Italijos ir Vokietijos liaudį, žmones, tautą. Argi tūkstančiai ir šimtai tūkstančių nesusirinkdavo Berlyno arba Romos aikštėse ir beveik iki pakvaišimo neplodavo tiems visiškai sugedusiems, visiškai išsigimusiems sutvėrimams — Mussoliniui ir Hitleriui? Be tų tautos sąmonės nuodytojų ir proto svaigintojų talkos Mussolinis ir Hitleris niekuomet nebūtų pajėgę pridaryti tiek daug kančių ir žalos visai žmonijai, kiek pridarė.

Ar gali būti apie tai kokia nors abejonė? Negali būti ir nėra. . .

II.

Tai turėkime mintyje skaitydami apie naują panašų planą. Jis yra gimęs, pas mus, Amerikoje. Jis jau labai plačiai vystomas ir propaganduojamas.

Mes, tiesa, nesakome, kad mums trūksta erdvės, kad mūsų žmonės nebegali sutilpti. Mes sakome, kad mūsų idėjos, mūsų supratimai, mūsų "gyvenimo būdas," nebegali sutilpti tame pačiame pasaulyje, kuriame jau labai daug įtakos ir tvirto pagrindo turi kiti supratimai, kitos idėjos, kitas gyvenimo būdas, vadinamas socializmu ar komunizmu.

Bet neužtenka, kad taip kalba, "sapnuoja" arba planuoja saujelė vyrų aukštose sferose. Tuo "sapnu" turi persiimti visa šalis, visa tauta, — bent jau jos didelė dauguma. Jai reikia įpiršti, įkalbėti ta "išganymo" idėja.

Nuo čia ir prasideda propagandos vaidmuo, tautos nuodytojų misija. Tam darbui reikia įkinkyti pačios gudriausios "smegenys," patys mikliausi liežuviai, pačios gabiausios plunksnos. Į tą darbą turi būti įtrauktas kiekvienas, kuris sutinka atsidavusiai ir nesvyruojančiai, už pinigus ar veltui, tarnauti tam "sapnui."

Propagandos priemonės gali būti įvairiausios. Patį svarbiausia priemonė yra spauda — dieninė ir periodinė. Jos galybė neapsakoma. Ji pasiekia kiekvieną palocių ir kiekvieną bakūžę. Ją skaito visi — nuo paties "aukščiausio" iki paties "žemiausio", nuo universiteto profesoriaus arba šalies prezidento iki paprasčiausios tarnautojos, indų plovėjo arba gatvių šlavėjo.

Iki šiol tos propagandos buvo Amerikos

žmonėms duodama tiktai atskiriomis, atsargiomis dozėmis. Bet tas atsargumo laikotarpis jau bus pasibaigęs. Mūsų žmonės, jų supratimu, jau paruošti daugiau sukonzentruotoms, daug didesnėms dozėms. Jie nebeišsigęs, nebebus pritrenkti, nebeapsipriklins, nebeapsipiktins. Kaip protingas gydytojas atsargiai nuo kurios pavojingos ligos mažomis dozėmis vaistų sukuria žmogaus kūne atsparumą, pakol vieną gražią dieną jau suranda jį galinčių priimti ir panešti pilną dozę, taip mūsų "didžiojo sapno" promotoriai pradeda įsitikinti, kad Amerikos žmonės jau pilnai paruošti prarijimui brutališkai atviros propagandos.

III.

Šitai, matyt, gimė milijonų skaitomo žurnalo "Collier's" specialė laida, pasirodžiusi š. m. spalio 27 dieną. Per keletą dienų prieš tai iš visų radijo stočių sistematiškai aidėjo raginimai, kad žmonės tą žurnalo laidą įsigytų ir ištisai perskaitytų. Laida pavadinta: "Russia's Defeat And Occupation, 1952—1960" ("Rusijos Nugalėjimas Ir Okupacija, 1952—1960"). Žurnalo viršelis papuoštas nepaprastu piešiniu: Visos didžiosios Tarybų Sąjungos žemlapis, ant jo pastatytas jaunas, tvirtas amerikietis karys su didžiuliu šautuvu rankose. Ant kario kepurės parašyta: "PM—Occupation Forces" ("PM—Okupacijos Jėgos"). O ant žemlapio didelėmis raidėmis parašyta: "OCCUPATION" ("Okupacija").

Prapaganda ar beprotystė? Viskas kartu!

Žurnalo leidėjai sako, kad jiems tą specialę laidą suruošti paėmė ištisus dešimt mėnesių. Esas be galo rimtas dalykas ir reikalauja, kad jų skaitytojai taip pat imtų labai rimtai. Į darbą jie sumobilizavę pačius gabiausius "specialistus" įvairiose srityse. Kiekvienam, žinoma, buvo gerai apmokėta.

Tai įspūdinga armija gudriausių propagandistų. Kiekvienam paskirta rolė. Kiekvienas savo srityje "specialistas." Štai visas jų sąrašas: Robert Sherwood, Hanson W. Baldwin, Lowell Thomas, Arthur Koestler, Walter Winchell, Allan Nevins, Edward R. Murrow, Hal Boyle, Stuart Chase, Bill Mauldin, Red Smith, J. B. Priestley, Margaret Chase Smith, Erwin Canham, Marguerite Higgins, Philip Wylie, Howard Brodie, Walter Reuther, Chesley Bonestell, ir Oksana Kasenkina.

Jų užduotis nelengva. Jie turi įrodyti, kad karas Amerikos su Tarybu Sąjunga neišvengiamas ir tikrai prasidės 1952 metais, kad jis bus atominis karas, kad Amerika ir jos talkininkai jį laimės ir okupuos tą didžiulį kraštą. Bet tai tik viena, ir net ne pati svarbiausia, medalio pusė. Ką mes darysime su tuo kraštu jį okupavę ir užvaldę? — štai jums ta kita pusė. Viskas turi būti planuotai, "gražiai" išdėstyta, nurodyta. Žurnalo leidėjai sako, kad tos visos straipsniuose išreikštos mintys yra pagrįstos, jų autoriai savo medžiagą ėmė iš pačių giliausių, atsakingiausių šaltinių.

Kad ta nauja hitlerinė fantazija arba beprotystė atrodytų natūrališkesnė, patrauklesnė, žavingesnė, tai šitie rašytojai rašo apie 1952—1960 metų įvykius ne iš New Yorko, Chicagos, Washingtono, Londono arba Paryžiaus, kaip iki šiol būdavo daroma, bet tiesiai iš "Maskvos" bei "Kievo." Vieni jų ten "buvo" 1953 metais, kai mūsų atominės bombos Maskvą su žeme "sulygino." Kiti ten "sėdi" 1960 metais ir rašo, kas daroma su rusais, ukrainiečiais, lietuviais ir kitomis Tarybų Sąjungos tautomis.

IV.

Ir laikas ir vieta neleidžia apsisotiti ties kiekvienu autoriumi ir supažindinti mūsų skaitytojus su jų proto išdavu. Pasitenkinsime tik vienu kitu.

Pats pirmiausias ir svarbiausias scenoje pasirodo rašytojas Robert E. Sherwood. Jo rolė mums nušviesti bei išaiškinti, kaip lygiai 1952 metais šis baisus karas prasidės. Tikėsite ar ne, karas prasidės Jugoslavijoje. Ir labai paprastai: Stalinas išmokina ir pasiunčia du žmogžudžiu apsidirbti su maršalu Tito. Tie žmogžudžiai, Dušan Petrovic ir Luka Borlic, prisiplaka prie Jugoslavijos valstiečių komisijos, kuri važiuoja Belgradan pas Tito jį pasveikinti ir jam padėkavoti. Tito, žinoma, visus gražiai pasitinka ir priima. Žmogžudžiai atsistoja už aštuonių metų mergaitės, kuri Titui įteiks gėlių puokštę. Kai jau ir jie atsiduria tik už poros desėtkų pėdų nuo Tito, abudu sviedžia į Tito po "cigarą" ir patys tuoj krinta ant žemės. "Cigarai," žinoma, sprogtas, nes jie pilni dinamito ar kokios kitokios pragariškos medžiagos. Maskvoje tuojau per radiją paskelbia, kad "Jugoslavijos

žmonės sukilo," kad "Tito jau nudėtas." Bet, žinoma, per anksti Stalino apsidžiaugta. Tito išliko gyvas. Jis tuojau griebiasi kraštą mobilizuoti karui prieš rusus. Jam, suprantama, talkon atsiskubina Amerika, Anglija ir kitos "laisvosios" šalys.

Tai šitaip 1952 metais Sherwoodo galvoje prasidėjo trečiasis pasaulinis karas.

Karas, žinoma, bus atominis. Mes, žinoma, pirmutiniai atominės bombos nevertosime. Bet "raudonieji" pribus ir mūsų New Yorką, Detroitą, Washingtoną, taip pat Londoną, sulygins su žeme. Tiktai tada mes paleisime darban savo atominę bombą. Ir leisimės tiesiai ant Maskvos, kad visą Kremlių nušluoti nuo šios žemės paviršio. Šitoje kelionėje į Maskvą lekia kartu ir radio komentatorius Edward R. Murrow. Ir jis daro pranešimus, kaip ta misija sekasi. "Collier's" žurnalo leidėjų šiam komentatoriui pavesta aprašyti, kaip jausis ir atrodys atomine bomba šluojant Maskvą nuo šios ašarų pakalnės.

Hall Boyle pavesta misija išgąsdinti Amerikos žmones. Jis rašo "1953 metais," kaip "raudonųjų" lėktuvai pribuvo ir "sunaikino" mūsų sostinę, Washingtoną. Tai buvo gegužės 10 dieną. Boyle rašo: "Amerikos sostinė nebėra. Viena priešo atominė bomba sunaikino miesto širdį. Likusioji miesto dalis sparčiai tampa liepsnos nušluota atmintis. Liepsna siaučia per aštuonioliką ketvirtainių mylių."

Kurio gi amerikiečio gyslose neužvirs raudonas kraujas, perskaičius šitą baisų vaizdą?

Kolumnistui Hanson W. Baldwinui, tam N. Y Times "militariniam strategui," pavesta apsidirbti su Raudonąja Armija. Kad ji bus supliekta, jis neabejoja. Jis išdėsto 1960 metais, kokios strategijos Amerika ir jos talkininkai prisilaikė. Bet ją nugalėjo, teigia Baldwinas, ne tiek mūsų karo jėgos, kiek "žmonių sukilimas pačioj Tarybų Sąjungoj."

Tuojau aišku, kad šita visa Baldwinio filosofija yra pasiskolinta nuo Hitlerio. Hitleris, atsimename, irgi sapnavo, kad jo gaujas iškėstomis rankomis pasitiks socialistinio krašto žmonės, kaip išlaisvintojas. Kad ta filosofija praktikoje pasirodė nepraktiška, tai Baldwinui nesvarbu. Jam tik svarbu pabaigti tos Raudonosios Armijos "38 metų istoriją."

Bet kad su "raudonaisiais" apsidirbti nebus taip lengva, tai mums paaikšina Lowell Tho-

mas. Jam "Collier's" žurnalo pavesta užimti Uralus. Jis ten nulekia 1953 metais su Amerikos oro jėgomis, kurios susideda iš apie 10,000 vyrų, kurie parašiuotais nusileidžia Sovietinės Armijos užnugaryje. Nė Thomas negalys pasakyti tikrai, kiek daug amerikiečių ten krinta. Jis tikrai žino, kad "raudonieji" pristatė naujų jėgų ir kad amerikiečių nuostoliai baisiai dideli. Bet, žinoma, mūsų bomba pataiko į raudonųjų atominių bombų sandėlį Uralų kalnuose. Sprogimas baisus. Visi "raudonieji" tampa sunaikinti. Thomas mus užtikrina, kad "Raudonieji niekuomet nebemėtys jokios atominės bombos."

Arthur Koestleris "Collier's" pasiūstas Ukrainon, į Charkovą. Jau po visko: Karas laimėtas, Sovietų nebėra, ukrainiečiai laiko rinkimus pagal mūsų stylių. Tų partijų daugybė! Tarp kitų, Koestleris iš numirusių prikelia ir "Suvienytą Didžiosios Rusijos Monarchistų Partiją." Visi žmonės dabar "laisvi." Tikrai vienas baisus dalykas neduoda ramybės Koestleriui, būtent Ukrainos sunaikinimas ir žmonių badas! Neduosime jiems duonos, jie vėl sugrįš prie komunizmo! A, bet išeitis greitai atsiranda. Mes darban paleidžiame lėktuvus ir jais pristatome duonos dėl visos Ukrainos! Mūsų duonos prisivalgę, suprantama, ukrainiečiai susižavės ir mūsų kapitalistine santvarka ir niekadoms jiems jų galvose nebegims mintis apie komunizmą.

Oksana Kasenkina irgi sugrįžta Ukrainon, 1960 metais. Jos misija yra sugražinti "išlaisvintai" Ukrainai dievą. Ta misija lengva: Sovietai laukan, visagalys dienas vidun!

Bet gal iš visų autorių pati sunkiausia misija atitenka Marguerite Higgins. Jai reikia pavaizduoti "išlaisvintas" ir okupuotas Rusijos moterys. Ji nulekia tiesiai į Maskvą, irgi jau 1960 metais. Ji suranda Maskvą besikeičiančią iš karo griuvėsių. Štai Marina Kuprijanova, 50 metų amžiaus. Ji dabar "laisva." Ji tipiška "išlaisvintos" ir okupuotos Rusijos moteris. Ji tiesiog iš dėkingumo rankon rašytojai Higgins bučiuoja. Ji matė daug, ji pergyveno daug. Jos vyrą anais metais užmušė rusai baltgvardiečiai, nes jis buvo revoliucionierius, gal dar bolševikas. Marina viena užaugino net penkis sūnus. Su jais irgi blogai. Du jos sūnūs žuvo Antrajam pasauliniam kare kovoje su hitlerinėmis gaujomis. Kitą sūnų

užmušė mūsų atominė bomba, numesta ant Maskvos ir pataikiusi tiesiai į dirbtuvę, kurioje jis ramiai dirbo. Ketvirtas sūnus buvo policistas. Jį, žinoma, tiesiog "sumėsinėjo išlaisvinti rusai." Kur randasi penktasis ir pasakutinis jos sūnus? Marina nežino. Ji jo tebeieško. Gal ir jis bus auka mūsų numestos atominės bombos arba mūsų kario paleistos kulkos.

Kaip ten nebūtų, Marina Kuprijanova dabar "laisva" ir tikrai "laiminga," ir, žinoma, mums giliai dėkinga. . .

Marguerite Higgins tiesiog ir sako: "Dabar Marina, kaip ir milijonai kitų Rusijos moterų — jaunų ir senų — gyvena viena, nes šioje šalyje baisiausia stoka vyrų." Moterys be vyrų! "Belaisvindami" Rusijos moteris, mes sunaikinome jų vyrus. Ir už tai jos mums iš dėkingumo į ranką bučiuoja!

Štai dar viena pastaba apie vieną tikrai keistą "misijonierių" iš Collier's" žurnalo pastogės, būtent United Auto Workers (CIO) unijos prezidentą Walter Reuther. Reuther po pergalės, taip pat 1960 metais, irgi atsiduria toje pačioje Maskvoje. Jo misija labai "garbinga": jis, kaip Amerikos organizuotų darbininkų lyderis (vadas), turi išmokyti Rusijos darbininkus, kaip jie turi vesti savo reikalus. Iki šiol jie nė mažiausio supratimo neturėjo, kaip organizuoti ir tvarkyti "laisvas unijas." Mūsų pergalė ir sunaikinimas tarybinės santvarkos iš numirusių prikėlė kapitalizmą: įmonės ir fabrikai pereina į privatiškas rankas, pagal Amerikos stylių. Rusijos darbininkai turi išmokyti naujai gyventi!

Iš Walter Reuther sužinome, kad ne tikrai jis su ta "garbinga" misija nusiskubino "išlaisvinton" Rusijon. Su juo kartu pribuvo plačiausia darbo unijų vadų komisija. Ją pasiuntė "Laisvųjų Darbo Unijų Tarptautinė Konfederacija." Komisijos nariai išsisklaido po visus Tarybų Sąjungos sugriautus miestus ir visur atominė bomba "išlaisvintiems" rusams darbininkams, taip pat, žinoma, ukrainiečiams, lietuviams ir kt. skelbia amerikinio unijizmo evangeliją. Tie darbininkai labai dėkingi savo "išlaisvintojams" ir "mokytojams," ir jų evangelijos bei instrukcijų klausosi ištemptomis ausimis.

Taip teigia detroitietis Walter Reuther, sėdėdamas Maskvoje 1960 metais!

Sakytum, brolis Reuther serga proto liga, taip paleisdamas darban savo vaizduotę, tačiau jis randasi ne kokiam nors beprotnamyje, bet mūsų Detroite, tebeina didžiosios automobilstų unijos prezidento pareigas ir berods gauna apie \$25,000 algos per metus.

Džiaugsmas didelis ir visuotinis. Visam pasaulyje nė su žiburiu nebesurastum to socializmo arba komunizmo, kuriuom jau buvo pradėjus gyventi ne tik didžioji Tarybų Sąjunga su pora šimtų milijonų gyventojų, bet ir skaitlingoji Kinija su penkais šimtais milijonų gyventojų, ir visa eilė liaudiškosios demokratijos šalių, ir kuriuo taip pat tikėjo nesuskaitomi darbo žmonių milijonai dar ir katalistinėse šalyse. Tą didelį ir visuotinį džiaugsmą ima ir negražiai sudrumščia mūsų minėtiems autoriams tikrai viena baisi mintis, būtent, argi tie "devyniomis gyvybėmis raudonieji" taip ir pasiduos, nebandys atsigrębti? Sunku tuo tikėti. Bent jau netiki "Collier's" bendradarbis Philip Wylie. Jis "rimtai" persergsti visus mus: Būdėkite! Iš Maskvos bus Amerikon atsiųsta gražiausia,

gerai angliškai kalbanti mergina ir per ją komunistai sieks mus iš naujo "pavergti." Ir vėl prasidės ta pati istorija. Vėl prisieis, gal už desėtko, gal už šimto metų, atominė bomba komunizmą naikinti! Todėl mums, amerikiečiams, ir po Trečiojo pasaulinio karo, ir po didžiosios pergalės, ir po okupavimo Tarybų Sąjungos ir Kinijos ir kitų socialistinių kraštų, dar nebus galima ramiai atsikvėpti. . .

Vėl mus visur sekios ta pati komunizmo "šmėkla". . .

V.

Iš tų visų "Collier's" bendradarbių sapaliojimų tegali būti viena išvada: Lai kiekvienas blaivaus proto amerikietis persistato sau, ką jis arba ji pamanytų, jeigu Tarybų Sąjungoje arba Kinijoje pasirodytų panašus leidinys: su planais, su nurodymais, su žemlapiais, kaip mūsų Amerika rusų arba kiniečių bus sumušta, nugalėta, sunaikinta, okupuota ir valdoma. Ką jis arba ji pamanytų apie tokią kurstymo propagandą prieš mūsų šalį, prieš mūsų žemę, prieš mūsų namus?

TAIKOS DELEGATAS

Mane išrinko vakar vienbalsiai draugai
Už taiką, laimę, ateitį pasirašyti.
Tenesilieja kraujas, ašaros ilgai;
Ilga taika ir laisvė žemėje težydi.

Rankas jie kėlė — aš tylėjau ir mąščiau:
Kaip geležis tvirta ilgos taikos idėja,
Apgaubia žemės rutulį ji vis plačiau,
Nuo jos tvirtovių karo sienos sujudėjo.

Atomo ginklu gąsdino mirties krankliai, —
Ranka, prieš valią mūsų pakelta, sustingo.
Įstrigo juodas ginklas jo paties gerklėj,
Bet įtūžimas jo ir pyktis dar nedingo.

Laisvų tautų būry išaugo Lietuva;
Toli paliko žagrę, kryžių ir sermėgą.
Laiminga Lietuva po Spalio vėliava,

Išvydus šviesią savo ateitį ir jėgą.

Skaistus gintaro krantas, kloniai jos žali,
Kolūkiuose draugai auksinį grūdą sėja.
Pakils greit rankos neaprėpiamoj šaly —
Tiesa kovot už taiką žemėje išėjo.

Santūrūs mes ir kantrūs—laukėme ilgai,
Žiūrėdami į reginį pasaulio klaikų.
Pasirašysime ne prašymą, draugai,
O reikalavimą sukurti žemėj taiką.

Suėję prie stalų geležine valia
Ant lapo popieriaus padėsime sunkią ranką:
Žudyt vaikus ir griauti miestus nevalia —
Tebus pasaulyje taika — karų pakanka!

T. TILVYTIS

PORT ARTURO EPAS

DR. ANTANAS PETRIKA

Vienas geras bičiulis—už kokią tai neužtarnautą paslaugą—neseniai man dovanojo angliškąjį vertimą 1947 m. Maskvoje išleisto monumentalaus A. Stepanovo kūrinio „Port Arturo.“ Tai didžiulis arti 800 pusl. istorinis romanas, kuris skaitytojo dėmesį išlaiko iki paskutinio sakinio. Galima pridėti, jog tai stačiai žavėjantis darbas, kuriame veik nėra nuobodaus tolstojiško pasakojimo, didaktinio moralizavimo, pamokslininkavimo bei dalyvių biografinių smulkmenų *ad infinitum et ad nauseam* blusinėjimo, bet *pilnas vaizdingos akcijos!* Ten personažai *veikia*, o ne atsisėdę postiringauja! „Port Arturas,“ kaip ir Šolochovo „Ramusis Donas“—remtas išgyventais, istoriniais daviniais, žinoma, ir ne be deramo kiekio autoriaus fantazijos. Vertimas nėra visai tobulas, bet pakenčiamas.

A. Stepanovo epiškasai romanas prasideda su 1904 m. sausio 26 diena, kai Port Arturo tvirtovės elitas Laivyno Klube celebruoja Pacifiko Laivyno admirolo Starko žmonos Marijos gimtadienį. Ten susirinkę visi laivyno ir tvirtovės aukštieji karininkai, visi galionuoti admiralai ir generolai bei jų damos. Šioj iškiloj dalyvauja tvirtovės viršininkas gen. Stesselis ir Tolimųjų Rytų caro pavaduotojas-vicerojus adm. Aleksiejevas.* Importuoti šampanai, koniakai ir likeriai, kaip Volga tekėjo. Karinis orkestras grojo valcus, polkas, kadrilius, krakoviakus ir mazūrus, o įkaitusios poros skraidė, kaip vėjas. Žodžiu, tai buvo bankietas, kuriame ir dievai galėjo linksmintis!

Jeigu kas iš dalyvių būtų buvęs tiek blivus bei drąsus, ir šiai apsvaigusiu protu bei aistrom gaujai pasakęs, kad ši puota daugumai jų yra *paskutinė*—ji būtų tokį grėsmingą pranašą į kąsnelius sudrąškusių! Dalyviai tikėjo, jog Rusijos caras yra amžinas ir visagalis, o jie juk buvo jo protekcijoje!

Tačiau apie vidurnaktį, pačiame bankiето

*Adm. Aleksiejevas buvo nelegitimacinis caro Aleksandro II su kokia tai dama sugyventas sūnus, kurį jūrininkai, už akių, vadino „benkartu.“

isiutime, japonai, nei karo nepaskelbę, pradėjo kovos veiksmus. Jie nuskandino kreicerius Variagą bei Korejecą ir torpėdomis smarkiai sužalojo uoste esančius tris karo šarvuočius: Paladą, Cezarevičą ir Retvizaną. Šiuo netikėtu puolimu jie tiek susilpnino rusų Pacifiko laivyną, kad japonai liko jūroje daug stipresni už juos. Ir visa tai įvyko po pat uliojančių generolų bei admiralų nosimi! Vieni jų torpedų kanoną paskaitė laivyno pratimais, kiti celebrantės Marijos saljutavimu, o dauguma jų buvo per daug girti ir nieko nesuprato.

ADMIROLAS MAKAROVAS

Šisai skandalas sudrebino Petrapilyje sėdinčią admiraliją ir ji pašalino adm. Starką iš Pacifiko Laivyno vyriausio vado pareigų, o į jo vietą atsuntė paskilbusį Juodosios Jūros kovų herojų—adm. Makarovą. Makarovas buvo kilęs iš liaudies, jo tėvas buvo jūrininkas. Taigi dėl jo „žemo gimimo“ ir atviro, atkaklaus bei kovingo būdo—rutinuj paskendę aristokratiški laivyno pareigūnai, kurie tik karjera ir savo kišenium tesirūpino, Makarovo neapkentė, neskaitė jį saviškiu. Jie oficialiai nusilenkė jo drąsai ir gabumams, bet jo asmenį niekino.

Atvykęs į Port Arturą adm. Makarovas rado didžiausią netvarką. Laivyno moralė bei drausmė buvo pakrikę, gi sausumos įsitvirtinimai buvo suvis apverttinoje padėty. Gen. Stesselis buvo betūnas po žmonos sionu pedantas, nekompetentingas, tvirtovės komendantas, gavęs tik per aukštą protekciją; gynybos strategiją bei personalo sąstatą jam nustatė jo žmona Vera. Nuo 1898 m., kai rusai įsigijo Port Arturą, tai iš numatomų 22 gynybos batarėjų, buvo kiek pilniau aprūpintos tiktai dvi, turinčios po penkias didesnio kalibro patrankas, o kitos, puolimo metu, — buvo dar tik braižiniuose! Skirtus joms įruošti pinigus pasiglemžė generolai su admiralais, o uosto gynimą paliko „dievo valiai.“

Aukštųjų karininkų sferose, jų žmonoms vadovaujant, klestėjo šlykštus pletkavimas ir pavyduliavimas. Tarp laivyno ir armijos operacijos nebuvo, vieni prieš kitus intrigo. Tolimųjų Rytų vyriausybė, kurios priedaulyje stovėjo caro vietininkas adm. Aleksiejevas, buvo suvis be galvos: ji nežinojo, ar Port Arturas yra Mandžiūrijos užnugaris, ar Mandžiūrija yra Kwantungo Provincijos užnugaris! Japonai visa tai gerai žinojo, nes šnipų Rusijoje jie turėjo pakankamai. Nemaža aukštųjų karininkų buvo vokiečiai, kurie *nenorėjo*, kad rusai karą laimėtų, o ir pačiame Port Arture buvo pilna šnipų, kurie sistemai pranešinėjo japonams apie kiekvieną rusų pasijudimą. Kai tik rusų laivynas ruošėsi išplaukti jūron, japonai jau iš anksto žinojo rusų jėgas bei kelionės kryptį ir jau pakelėje pasiruošę jų laukė.

Tokioje atmosferoje teko adm. Makarovui ir kitiems sąžiningiems karo vadams atremti nuožmius priešininko puolimus. Buvo stoka maisto, ginklų, amunicijos. Stokavo net reikiamo kovai ryžto. Be to, gen. Stesselis ir visa jo biurokratinė klika visaip adm. Makarovą denuncijavo ir kompromitavo; jie skundė jį admiraltijai ir adm. Aleksiejevui, kuris dažniausiai palaikė Stesselio pusę bei stengėsi nenuoramą Makarovą „suvaldyti.“ Padėties pabloginimui, dar atvyko į Port Arturą patsai Aleksiejevas ir atsivežė su savim du caro giminaičiu, kunigaikščius Borisą ir Kirylių, kuriems rūpėjo tik ulionės ir ištvirkavimas, o ne kova prieš japonus. Nuo pat jų atvykimo dienos Laivyno Klube užvirė kasnaktinės orgijos, kai įgulos kariams stokavo maisto ir aprangos. Adm. Makarovas buvo suvaržytas, su jo įsakymais karininkai nesiškai, jo autoritetas buvo paneigtas, armija su juo nekooperavo, Stesselis ir Aleksiejevas buvo jo priešai. Kunigaikščiai, nors formaliai buvo po jo komanda, tačiau jo neklausė, jį atvirai niekino ir skleidė laivyne demoralizaciją. Tokioje padėtyje atsidūręs Makarovas norėjo iš savo pareigų rezignuoti, bet jo rezignacijos admiraltija nepriėmė, nors jam ir nepadėjo.

Kova 31 d. rytą, Makarovui vadovaujant, flotila išplaukė jūron pasižvalgyti. Japonai apie tą žygį buvo painformuoti, todėl jie užminavo į uostą vedantį kelią. Grįžtant, karo

didlavis Petropavlovskas užplaukė ant minų ir nuskendo. Su laivu žuvo 600 jūrininkų, 30 karininkų ir patsai adm. Makarovas! Tai buvo skaudaus liūdėsio diena visiems nuoširdiems kovotojams, nes Makarovas buvo toji centrinė figura, apie kurią mobilizavosi kovotojų gretos. Žuvus Makarovui, žuvo visa jų viltis. Tačiau tai kartu buvo ir džiaugsmo diena ne tik japonams, bet ir visokiems karo sabotažnikams: Stesseliui su žmona, cinikui-alkoholikui Nikitinui, Aleksiejevui, Fochui, kunigaikščiams Borisui su Kiryly ir kitiems niekšams. Jiems tai buvo tikrai geros Velykos! Jų džiaugsmui nebuvo galo.

Gen. Stesselis, žmonos sugestuotas, užsakė bažnytines pamaldas, tik, žinoma, ne Petropavlovsko žuvusiems jūrininkams ir adm. Makarovui pagerbti, bet padėkoti dievui, kad jisai išsaugojo „jo šviesenybę“ kunigaikštį Kirylą, kuris pratimų metu girtas laive miegojo! Cerkvėn buvo suvaryta visi galionuoti karo vadai ir išsiūsta pačiam carui rezoliucija su rekomendacija, kad tasai Kirylą šv. Jurgio ordinu apdovanotų! O kai po tos begėdiškos ir veidmainingos iškilos leitenantas Boreika Stesseliui priminė, kad reikėtų ir žuvę jūrininkai pagerbti, tai Stesselis jį subarė ir įsakė grįžti į kareivines: „Aš pats žinau, ką ir kada reikia pagerbti,“ jisai atrėžė!

Su adm. Makarovo mirčia baigėsi pirmasai Port Arturo kovų epizodas. Į Makarovo vietą atsiūsta „dievobaimingas“ vokietis adm. Vitheftas, kuris bijojo ir nosį iš uosto iškišti. Visa jo „strategija“ buvo, tai naivus pasitikėjimas laivyno „globėju“ šv. Adriejum...

JAPONŲ INVAZIJA

Balandžio 21 d. japonai, veik be pasipriešinimo, šiaurinėje Kwantungo Provincijos dalyje išlaipino pirmuosius savo kariuomenės dalinius, o per dešimtį dienų jie ten sukoncestravo keturias pėstininkų divizijas su reikiama artilerijos brigadom — apie 50,000 karių. Tai buvo gen. Oku antroji armija, kuri po dešimties dienų nukirto Mandžiūriją su Port Arturu rišantį geležinkelį, perskėlė gen. Kuropatkino Mandžiūrijos armiją ir puolė rusų gynybos centrą Kinchową. Tą paėmė, jie patraukė pietų kryptimi link šiaurinės Liaotungo Pusalio pusės, kur ji susikibo su kiek didesnėmis rusų jėgomis. Čia kova dū-

ravo nuo geg. 10 d. iki liepos 17 d., kai sumušti rusų pulkai pasitraukė į Port Arturo sritį. Šioje kovoje ypatingai pasižymėjo gen. Kondratenka, pulk. Semionovas, leit. Zvonarėvas ir kiti didvyriai. Gi iš kitos pusės veikė gauja sabotažinkų bei šnipų, kurie pranešinėjimąis ir aktuoliu darbu bei tiksliai delsimu—gelbėjo japonams. Kiekvienas rusų žingsnis bei karinių jėgų despozicija—japonams iš anksto buvo žinoma. Buvęs Dalny'o gubernatorius, ir japonų šnipas, atsargos kapitonas Sacharovas buvo papirkęs vokiečių gen. Fochą, prasiuliojusį kunigaikštį Gantiurovą, pulk. Savickį ir kitus niekšus, kurie jam teikė militarinio pobūdžio informaciją. Gen. Fochas buvo divizijos vadas ir tikėjosi tapti visos tvirtovės komendantu. Jisai Kinchowo kovos metu veikė taip, kad tik diskreditavus sąžiningą gen. Kondratenką ir kad laimėtų japonai, o jo veiksmus palaikė silpnavalis gen. Stesselis. Dėl to Fochas ir buvo taip brangus kap. Sacharovo bendradarbis.

Nors japonai ir turėjo sukoncentravę 240 patrankų prieš rusų 60 senoviškų pabūklų, devynis savo pulkus prieš kiekvieną rusų pulką (neskaitant dar ir laivyno paramos), jie būtų rusų vistiek nenugalėję, jei ne Focho, Savickio ir kitų aukštų karininkų išdavystė bei Stesselio apsileidimas. Šioje kovoje, kaip vienas karys išsireiškė, buvo sumušti ne rusų kariai, bet generolai. Juk Sacharovo pasidarbavimu ir didžiausias Kwantungo Provincijos uostas Dalny (esąs už 40 verstų nuo Part Arturo) buvo be šūvio japonams atiduotas. Kai birž. 10 d. rusų laivynas bandė iš užblokaduoto Port Arturo pabėgti į Vladivostoką, tai japonai, iš anksto visą planą žinodami, sukoncentravo tris kartus didesnes savo jėgas ir privertė juos grįžti.

RUSŲ LAIVYNAS

Liepos 25 dieną japonai pradėjo savo didžiosiom patrankom bombarduoti Port Arturo miestą ir įlanką, kurioje buvo sukoncentruotas rusų laivynas. Rusai negalėjo atsišaukdyti, nes japonų pabūklai buvo taip gerai paslėpti, kad jų niekaip nebuvo galima pastebėti. Keli japonų šūviai pataikė į rusų laivus. Tada ir pats adm. Vitheftas pamatė, jog uoste ilgiau delsti negalima, gi jūroj jų laukė japonų adm. Togo galingoji flotila. Taigi ru-

sų laivynas pateko tarp kūjo ir priekalo! Galiau atėjo iš Peterburgo laivynui įsakymas—plaukti į Vladivostoką, kur buvo kiti rusų karo laivai. Numatyta liepos 28 d. Rusų flotila buvo labai mišraus sąstato: tūli didieji karo laivai, kaip Retvizanas, buvo moderniški, greitesni; kiti gi, kaip pav. Sevastopolis ir Poltava—negreiti. Kreicerių srityje irgi tasai pats chaosas. Ši vientisumo stoka labai kenkė sekmingam eskadrilės operavimui kovos metu.

Tik įvažiavus jūron, rusų flotilą apsupo daug skaitlingesnis ir greitesnis japonų laivynas: 60 vienetų prieš rusų 18. Prasadėjo kova. Pirmam susikirtime nuostoliai buvo nedideli ir laivynas plaukė tolyn. Bet japonai, pasitaisę apgadintus laivus, vėl grįžo ir ši antroji kova jau buvo lemiamo pobūdžio: nors rusai šioje nelygioje kovoje laikėsi labai gerai, jie smarkiai apdaužė keletą japonų didlaivių, bet ir patys skaudžiai nukentėjo: iš 18 laivų tik 9 prasimušė pro japonų blokadą: karo laivas Riurikas (kurį japonai rugp. 1 d. nuskendino Korėjos sąsiauryje), trys kreiceriai ir penki torpediniai naikintuvai. Kreiceris Novikas vėliau žuvo kovoje ties pietiniu Sachalino smaigaliu. Tūli laivai, kurie dar pajėgė, grįžo į Port Arturą, o kiti, kurie buvo labiau sužaloti, pasiekė neutralius Chinijos uostus, buvo nuginkluoti ir visam karo metui internuoti. Šiame susirėmime žuvo ir flotilos vadas adm. Vitheftas.

Japonai be pertraukos bombardavo apgultą Port Arturą. Rugp. 17 d. jų vadai, gen. Nogi ir adm. Togo, pasiuntė Port Arturo gynybos vadui Stesselium ultimatumą, reikalaudami—“žmoniškumo dėlei”—pasiduoti. Japonai žinojo, kad daug aukštų karininkų bei uosto valdininkų tokio ultimatumo jau seniai laukė. Tačiau karinio štabo dauguma ultimatumą atmetė, nors gen. Fochas ir griežtai už jį stoji. Kai Stesselis Fochui įsakė pasiūsti jo žinyboje esamus dalinius į pozicijas, kad atremti japonų puolimą, Fochas tą įsakymą sabotažavo ir tas kone privedė visą gynybos reikalą prie katastrofos.

ŠNIPAI IR IŠDAVIKAI

Kovų eigoje sugaunamas aukštas japonų karininkas Tanaka, kuris, simuliuodamas chiną elgetą, visą apgulos laiką šnipinėjo savo

krašto naudai. Jo uolumo dėka, japonai žino mažiausį rusų pasijudinimą, jų artilerijos jėgas, amunicijos kiekį, gynybos planus ir įgulos padėtį. Tanaka, kaip šnipų tinklo vadas, pasmerkiamas pakarti. Stesselis jau buvo besiruošiąs štabo sprendimą tvirtinti, kai įsimaišiusi jo žmona jam primena, jog jisai "neturi teisės žudyti karininką," nors ir priešą, nes kariai pamatys, jog ir karininką galima pakarti, kaip kokį paprastą pilietį. Gi kariams buvo nuolat į galvą kalama, jog "nuddžius ranka" to, kuris pakels ją prieš karininką! Todėl Stesselienė savo vyrui ir sako: "Jie šiandien nužudys japonų viršininką, o rytoj gali ir tau tuo patim atmokėti!" Stesselis išsigąsta ir šnipą Tanaką uždaro kalėjime. Ryto metą nueina patsai Stesselis su žmona ir kitais jo štabo vadais kalinį atlan-kyti, naujais drabužiais aprengia, jį net "ekselencija" vadina, nes Tanaka, kaip japonų ambasados karo atašė, buvo geras jų bičiulis, dažnai su jais Peterburge uliojęs, Stesselienei ranką bučiavęs. Todėl ir dabar, kai Tanaka yra sugautas šnipinėjant, Stesseliai jį nelaiko šnipu, o tik "priešo kariuomenės karininku," o "nelaisvio" juk žudyti negalima, tai būtų nežmoniška! Karininkai su Tanaka kalėjime kortuoja, šampaną geria, o Stesselienė, kaip "labdaros" proteguotoja, net dovanas jam siunčia! Kap. Sacharovo padedamas, Tanaka iš kalėjimo pabėga, kuo labai pasipiktina kiekvienas sąžininkas Port Arturo gynėjas.

Tačiau tai dar ne viskas: einant gen. Kurapotkino rekomendacija, caras, savo įpėdinio gimtadienio proga, apdovanoja Stesselį ir Fochą aukštais šv. Jurgio ordiniais "už sekmingą kovą ties Kinchovu," kurią Fochas *aktin-gai sabotavo*, o Stesselis jį palaikė! Be to, Stesselis dar pakeliamas į caro adjutantus, o Fochui įteikiama aukso kardas, su deimantais sagyta rankena! Kai visa ši tragi-komedija pasiekia Port Arturo gynėjus, tai jie vienu balsu sušunka, jog šias dovanas caras skyrė veikiausiai einant japonų karaliaus Mikado rekomendacija už šnipo Tanako paleidimą! Rugs. 17 d., Stesselienės gimtadienio proga, japonų šnipas Sacharovas, Ti Fong-tai firmos vardu, celebrantei įteikia rubiniais sodintą sagą, už kurią ji savo geradėjams pagarbiai dėkoja!

Kai nuoširdus Port Arturo gynėjas g. Kon-

dratenka Stesseliui praneša, jog japonai pradėjo bombarduoti tvirtovę 11-kos colių (720 sv.) sviediniais, prieš kuriuos rusų iš-tvirtinimai nepajėgs atsilaikyti, tai Stesselis jam atsako, jog visa esą "dievo rankoje," jog didžiųjų patrankų vamzdžiai greitai išdega ir todėl japonų pabūklai ilgai netesėsia. Be to, jam šiuo metu esą svarbiau žmonos gimtadienį celebruoti, negu japonų patrankomis rūpintis. Tokios nuomonės buvo ne vienas Stesselis. Daug prietaringų aukštų karininkų rūpinosi daugiausiai tik, kad kariai turėtų kryžių ant krūtinės ir kad kareivinės kampe pagarbiai stovėtų "ikona" (madonos atvaizdas). Amunicijos ir ginklų reikalas jiems stovėjo antroje vietoje!

BIUROKRATŲ IŠTIŽIMAS

Tačiau gen. Kondrateka susirūpinti turėjo pamato. Jisai visą naktį dėl to nemiegojo, nes jam rūpėjo susidariusi nepalanki gynybos padėtis: šiauriniame Port Arturo fronte, ties Liao-Yangu, rusai turėjo pasitraukti arčiau prie miesto; Kuropatkino armija nustumta iki Mukdeno ir todėl nebuvo vilties, kad ji galėtų Port Arturą išlaisvinti; adm. Roždestvenskio vadovaujama Baltijos Flotila dar iš Kronštato neišplaukė, o jeigu ji ūmai ir išplauktų, tai ji negalėtų Port Arturo pasiekti iki sausio mėnesio, gi tuomet jau galėtų būti per vėlu; japonų didžiosios patrankos į porą ar trejetą mėnesių gali sunaikinti miestą ir jame pasislėpusį laivyną. Jisai prisiminė rusų biurokratijos ir oligarchinės vyriausybės korupciją, vagystes, apsileidimą, ignoranciją, kyšininkystę ir išdavystę. Jisai gerai žinojo, kad tvirtovei skirtus pinigus pasiglemžė nesąžiningi rangovai ir karinė vyriausybė; kad tvirtovė pradėta stiprinti tik karui prasidėjus; kad kariuomenė buvo neparuosta, neapšviesta ir neišlavinta; kad karinį pasiruošimą atstojų puošnūs maršai ir paradai. Tai buvo klausimai, kuriais turėjo susirūpinti kiekvienas sąmoningas karys, o ypačiai karo vadas. Šiuos klausimus gen. Kondratenka nuolatos kėlė, dėl to "aukštose sferose" jisai buvo laikomas "nenuorama," "nesukalbamu asmeniu," jo rekomendacijos buvo ignoruojamos, jo pastangos sabotuojamos.

Kad dar labiau pabloginus jau ir taip

prastą Port Arturo padėtį ir pagreitinus jo pasidavimą, Stesselis išleido įsakymą, kad sužeisti kariai būtų guldomi į tuos pačius ligoninės kambarius, kuriuose guli sergantieji tyfu, cinga (škorbutu), dizinterija (viduriavimu), raupais ir kitomis užsikrečiamomis ligomis. Maistas, medikalinis patarnavimas ir sanitarinė priežiūra ligoninėse—buvo tiesiog nepakenčiami, todėl ligoniai mirė, kaip musės. Prieš pat pasidavimą, ligoninėse buvo apie 13,000 karių, t. y., veik visas įgulos trečdalis. Civiliniai gyventojais, ypač varguomene, niekas nesirūpino. Mėsos sandėliai buvo ištuštėję, bet dar buvo likę 3,000 arklių, kuriuos skerdė ir valgė.

Tačiau Stesselio stalui valgių netrūko! Jo ištaigiam salione ėjo nuolatinės puotos, kuriose upeliais plaukė importuoti gėrimai, kaviaras ir kiti skanestai. Stesseliams rūpėjo tik kuogreičiausiai baigti karą, žinoma, japonų naudai, ir vėliau baigti amžių jaukiam lizdely! Kai japonai pasigrobia rusams siųstą reikmenų laivą, tai ponia Stesselienė cinišku atvirumu pareiškia: "Tai ir gerai—juo greičiau išsibaigs kulkos, tuo greičiau ir karas baigsis." Aišku, ji tai sakė ne kokiais nors humanistiniais sumetimais vedina, bet todėl, kad japonų agentas p. Hsu pažadėjo jos vyrui duoti \$5,000,000, jeigu Port Arturas pasiduos prieš Naujus Metus! Pati Stesselienė, savo ruožtu, buvo gavusi brangių dovonų iš to paties šaltinio. Stesseliai pasigrobė ir Chinijos auksą, kuris 1900 m. buvo iš Pekino paimtas ir Port Arturo išdinėje sukrautas. Panašiom "dovanom" buvo palenkta ir gen. Fochas, kuris įsakė savo artilerijos batarėjom šaudyti į nesutinkančius pasiduoti rusus, kad tik greičiau privesti prie kapituliacijos. Ūmai kapituliuoti jie nenorėjo, nes bijojo, kad po karo juos pačius rusai nepakartų. Taigi reikėjo gynybą taip nugyventi, kad vėliau netektų už kapituliaciją savo sprandą atsakyti. Dėl to Focho manipuliacijos dėka žuvo gen. Kondratenka su savo štabu, kad Stesselis galėtų jo vietoj paskirti išdaviką Fochą. Tas tuoj ištraukė pusę įgulos iš gynybos punktų ir pasiuntė ją į rezervą, kad būtų lengviau japonams likusius karius nugalėti. Gi kai puolamieji šaukėsi pagalbos, Fochas jiems įsakė apleisti pozicijas nors jas dar buvo galima ginti, ir trauktis giliau

į miestą. Tokiu būdu japonai be vargo apvaldė geriausias strategines vietas.

Užėmę Aukštąją Kalvą, japonai didžiųjų patrankų pagalba pradėjo sistemačiai skandinti uoste pasislėpusius rusų laivus. Kiti laivai, nenorėdami patekti į japonų nagus, patys nusiskandino. Tarp kitų, įlankos dugnan nugarmėjo šarvuočiai Sevastopolis, Retvizanas, Poltava, Otvažny ir kiti laivyno arai bei ereliai. Dalį jų neužilgo iš vandens išsikėlė ir įsirošė japonai! Anot vieno jūrininko, rusų admirolai nesugebėjo net savo laivų kaip reikiant sugadinti; jie veikė japonų naudai!

STESSELIO IŠDAVYSTĖ

Gruodžio 20 d. (einant senuoju rusų kalendorium) Stesselis gėdingai pasidavė japonų generolui Nogi, nors uostas būtų galėjęs dar bent porą mėnesių išsilaikyti. Kai sužinojo eiliniai kariai ir jaunesnieji karininkai, kad Stesselis su žmona, Fochas, Nikitinas, Savickis, Reisas ir kiti išdavikai pardavė japonams Port Arturą, jų pykčiui nebuvo ribos, jie pradėjo nerimauti, net riaušes kelti. Ne tik Steseliui, bet ir kitiems aukštiesiems karininkams buvo pavojinga gatvėse pasirodyti, nes kariai juos skaitė išdavikais. Stesselis nerado net kazokuose pasitikėjimo, todėl savo asmens ir rūmų apsaugai jis pasikvietė japonų pulką. Steseliui, Fochui, Reisu ir kitiems išdavikams japonai leido laisvai apleisti Port Arturą ir išsigabenti savo grobį. Gi sąžiningieji tvirtovės gynėjai, kaip gen. Biely, jo žentas leit. Zvonarevas ir kiti karininkai—liko su savo daliniais, kuriuos japonai paėmė į nelaisvę.

Rusai atlaikė japonų puolimą 332 dienas. Kovos metu rusai neteko 26,000 vyrų, o japonai 112,000. Jei ne generolų ir admirolų išdavystė, japonai nebūtų tvirtovės paėmę. Po 40-ties metų tai patvirtino ir patys japonai, kai 1945 m. sausio 2 d. jų vadas gen. Ota Port Arturo iškiloje pasakė, jog "mūsų karių ir karininkų pasiaukojimo Port Arturui paimti nebūtų pakakę, jeigu ne Stesselio ir Nogi nuoširdūs santykiai." Pasakyta visai aiškiai ir nedviprasmiškai!

1905 metų pradžia rusams buvo labai nesekminga: gen. Kuropatkino armija ties Mukdeno buvo nugalėta, adm. Roždestvenskio va-

dovaujama 35-kių vienetų Baltijos Flotilą (plaukiančią į Vladivostoką) japonai Cušima sąsiauryje sumušė, o namie prasidėjo liaudies nerimas. Kiekvienas statė sau klausimą: kodėl mums Tolimuose Rytuose taip nesiseka? Padėties kaltininką jie matą tik vieną: autokratinį carizmą! Prasidėjo revoliucija. Vyriausybei neliko nieko daugiau veikti, kaip tik taikintis. Todėl tų metų rugp. 16 d. Portsmouthe, N. H., ji pasirašė negarbingas taikos sąlygas, kuriomis einant,—atsiskirkė (japonų naudai) nuo įtakos pietinėje Mandžiūrijoje bei Korėjoje, atidavė pietinę Sachalino dalį su Kurilių salomis ir visą Kwantungo Pusalį, kuriame buvo ir Dalny su Port Arturu. Japonija įkėlė koją į Azijos kontinentą!

Tačiau liaudis nerimavo ir po karo. Ji reikalavo nubausti pralaimėjimo kaltininkus ir įvertinti kovotojus. Carinė vyriausybė, negalėdama nuo atsakomybės išsisukti, pargabeno iš Port Arturo g. Kondratenko liekanas ir jas palaidojo Aleksandro Nevskio bažnyčios rūsyje (Peterburge), o išdavikams iškėlė bylą. Reikalas ėjo iš vienos komisijos į kitą, kol galiau 1907 m. Stesselis buvo apkaltintas valstybės išdavimu ir nubaustas mirčia. Tačiau caras pasiskubino savo adjutantą iš kilpos išvaduoti: jis mirties bausmę pakeitė dešimties metų tvirtovės kalėjimu, o už pusės

metų—“dėl silpnos kalinio sveikatos”—visai iš kalėjimo jį paleido! Gi Fochą ir kitus sąmokslininkus teismas rado “nekaltais.” Sakoma, jog varnas varnui akies nekerta!

Rusams karas su japonais kainavo gana daug. Tačiau šis karo pralaimėjimas išėjo liudžiai į naudą: caras buvo priverstas nuo neribotos galios atsisakyti, jo absoliutinei monarchijai buvo užduotas skaudus smūgis. Revoliucijos išsigandęs, caras leido piliečiams turėti vyriausybėje parlamentą (Dumą) ir daug kitų liberalinių reformų suprojektavo. Ta proga ir lietuviai atgavo savo spaudos teises, nors ir labai cenzūros suvaržytas. 1905 m. rusų revoliucija, kurioje aktingai dalyvavo ir lietuviai, buvo skaudus smūgis cariniam absoliutizmui. Nors carizmas reakcijos metu ir atsigavo, tačiau jo savimi pasitikėjimas buvo nebeapatysomai palaužtas. Ko nepajėgė įvykinti 1905 m. sukilimas, tai įkūnijo 1917 m. spalio mėn. socialinė revoliucija, kuri visiems laikams palaidojo carą ir carizmą! Carizmui kapas buvo pradėta kasti 1905 m., o baigta 1917 m.

Jeigu rusų aristokratija būtų karą su japonais laimėjusi, tai gal dar ir šiandien carizmas liaudžiai ant sprando sėdėtų. Sakoma, nėra tokio blogio, kuriame nebūtų dalelė ir gėrio!

Įnašas į lietuvių kalbos mokslą

J. BALČIKONIS

Tarybų Lietuvos kalbininkams atsivėrė plačios perspektyvos ugdyti ir kelti lietuvių kalbos mokslą. Dirbant šį darbą mūsų pareiga yra taip pat ištirti įžymiuosius darbus didžiosios rusų tautos mokslininkų, kurie patys pirmieji padėjo pamatus lietuvių kalbotyrai ir išugdė pirmuosius lietuvių kalbininkus.

Tarybų Lietuvoje, kur mokslo augimo sąlygos didžiai pagerėjo, rusų mokslininkų nuopelnų lietuvių kalbai iškėlimas ir jų teisingas įvertinimas yra šiandien visai pribrendęs reikalas. Tas reikalas iškilo ypač dabar, kai Stalinas savo prieš metus pasirodžiusiais veikalais išvadavo kalbotyros mokslą iš jį varžiu-

sių pančių ir davė jam tikrai marksistinę kryptį.

Nuo pat lyginamosios kalbotyros atsiradimo praeito šimtmečio pirmoje pusėje žymiausi rusų kalbininkai tyrė lietuvių kalbą, aprašinėjo jos tarmes, rinko tautosaką. Prie lietuvių kalbos mokslo kėlimo yra prisidėję pasaulinio garso vardai: Potebnia, F. Fortunatovas, Šachmatovas, Boduėnas-de Kurtenė ir kiti.

Visi šie mokslininkai buržuazijai valdant nebuvo vertinami, jų mokslas nebuvo populiarinamas.

Iš rusų mokslininkų lietuvių kalbai ypač daug yra davęs akademikas Fortunatovas

(1848—1914). Savo darbais iš lyginamosios fonetikos ir ypač iš akcentologijos Fortunatovas įgijo pasaulinį garsą. Devynioliktojo amžiaus pabaigoje jis buvo ypač didelis autoritetas klausimais iš baltų ir slavų kalbotyros. Rusijoje jis buvo sudaręs vadinamąją “Maskvos lingvistinę mokyklą” ir turėjęs žymių savo mokinių. Jo pasekėjų buvo ir užsienyje. Jo mokiniai yra: Šachmatovas, Uljanovas, Ščepkinas, Ušakovas ir kiti. Jo mokiniais buvo ir lietuvių kalbininkai Jablonskis ir Būga.

Fortunatovas gerai mokėjo lietuvių kalbą, pažino jos raštus ir tarmes. Savo kalbotyros paskaitose nuolat rėmėsi lietuvių kalbos faktais. Pirmutiniai jo darbai buvo paskirti lietuvių kalbai. Vienas buvo “Apie lietuvių-slavų kalbų lyginamąjį kirčio mokslą” (1880). Čia jis iškėlė keletą naujų kirčiavimo dėsnių, davusių atramos tašką ir kitų kalbininkų tyrinėjimams. Tolimesnę tų pažiūrų raidą toje srityje duoda kitas jo veikalas: “Ob udarenii i dolgote v baltijskich jazikach. 1. Udarenije v prusskom jazike” (Apie baltų kalbų kirtį ir ilgumą. I. Prūsų kalbos kirtis). Tas darbas buvo išspausdintas žurnale “Russkij Filologičeskij Vestnik” 1895 m. psl. 252—297. Jame Fortunatovas, lygindamas su lietuvių ir rusų kalbomis, plačiai nagrinėjo senųjų prūsų kalbos garsyną ir kirtį.

1897 metais buvo išleista Fortunatovo skaitytos Maskvos universitete lietuvių kalbos fonetikos paskaitos “Iz lekcij prof. F. F. Fortunatova po fonetike litovskogo jazika.” Tais pačiais metais pasirodė jo plati recenzija jo mokinio prof. Uljanovo veikalui “Značeniye glagolnich osnov v litovsko-slavianskom jazike” (Lietuvių-slavų kalbos veiksmažodžių kamieno reikšmė).

Irgi tais pačiais 1897 metais Mokslų akademija išleidžia jo redaguoto Antano Juškos žodyno pirmąjį tomą, nuo pradžios ligi žodžio “džiūti” (Litvoskij slovar A. Juškeviča s tolkovaniem slov na russkom i polskom jazikach). Tai labai svarbus įnašas į negausią to meto lietuvių leksikografijos literatūrą. Jame duodama daug kituose žodynuose nevartojamų žodžių ir — kas svarbiausia — gražios gyvosios kalbos frazeologijos. Žodyno pradžioje yra pridėta paties redaktoriaus Fortunatovo platoka prakalba. Žodynas išėjo prieš spaudos draudimo panaikinimą (prieš 1904

metus), bet visi žodžiai ir sakiniai prie jų spausdinti lietuviškomis raidėmis. Tai rodo, tarp kitko, kad carų priespaudos laikais rusų mokslininkai rėmė lietuvių spaudos grąžinimo pastangas.

Be to, jis rašė nemaža straipsnių ir recenzijų lietuvių kalbos mokslo reikalais įvairiuose laikraščiuose.

Vienas didžiausių Fortunatovo nuopelnų lietuvių kalbai yra tas, kad jis pirmas rusų universitetuose pradėjo skaityti (nuo 1886 m.) kursą iš lietuvių kalbos. Tų paskaitų klausėsi daugelis lietuvių studentų, tarp kurių buvo ir mūsų kalbininkas Jablonskis. Lituografuotos tos paskaitos buvo paplitusios tarp studentų. Studentai lietuviai ne tik klausėsi Fortunatovo paskaitų, bet ir šiaip suseidavo su savo profesorium ir gaudavo konsultacijų gimtosios kalbos dalykuose. Reikia pasigailėti, kad Fortunatovo lietuvių kalbos kursas ligi šiol tebėra neišspausdintas.

Pagaliau, iš jo stambesnių darbų, skirtų lietuvių kalbai, reikia dar paminėti 1872 m. išleistą lietuvių liaudies dainų rinkinį. 1871 metais jis keliavo po Lietuvą kalbos mokslo reikalais, tos kelionės metų užrašė tas dainas Liudvinavo apylinkėse. Rinkinys turi šimtą dainų su vertimu į rusų kalbą.

Minint Fortunatovą, reikia paminėti jo draugą ir bendradarbį Koršą (1843—1915), taip pat Maskvos universiteto profesorių, kuris irgi gerai mokėjo lietuvių kalbą.

Vienas iš gabiausių Fortunatovo mokinių buvo Varšuvos universiteto prof. Uljanovas (1859—1912). Jis yra nemaža prisidėjęs prie lietuvių kalbos mokslo kėlimo. 1889 metais jis apgynė magistro disertaciją “Osnovi nastojaščego vremeni v staroslavianskom i litovskom jazikach” (Senslavių ir lietuvių kalbų esamojo laiko kamienai), o 1891 metais apgynė daktaro disertaciją “Značeniye glagolnich osnov v litovsko-slavianskom jazike” (Lietuvių ir slavų kalbos veiksmažodžio kamienų reikšmė), I dalis, 1891 m. To veikalo II dalis išėjo 1895 metais ir buvo apdovanota Akademijos Lomonosovo premija. Jo darbai gerokai pavarė į priekį lietuvių ir slavų kalbų veiksmažodžio mokslą.

Fortunatovo mokiniai iš lietuvių kalbos mokslo srities išleido monografiją “K istoriji form spriaženija v baltijskich jazikach” (Bal-

tų kalbų asmenavimo formų istorija); veikalas apima 166 puslapius; 1903 metais pasirodė kita vertinga monografija: "Vozvratnaja forma glagolov v litovskom i latiškam jazikach" (Lietuvių ir latvių veiksmažodžių grįžtamoji forma). Materialas disertacijai imtas iš raštų ir gyvosios kalbos įvairių tarmių. Taip pat yra išspausdintas straipsnis apie mūsų XVI amžiaus rašytojo M. Daukšos kalbą "Neskolko dannich dlia charakteristiki jazika sočinenij litovskogo pisatelja M Daukša." Yra ir plati studija iš dialektologijos "Zametki o dialektologij litovskogo jazika" (Pastabos iš lietuvių kalbos dialektologijos). Tai studijai pavartota surinkta medžiaga iš Kauno ir Suvalkų gubernijų tarmių, aprašintų aukštaičių rytiečių šnektų fonetinės ypatybės.

Kaip pasakya, Fortunatovo mokinys buvo ir garsus kalbininkas akademikas Šachmatovas (1864—1920). Jis yra palikęs daug vertingų darbų iš rusų kalbos ir rusų tautos istorijos. Kaip lingvistas, Šachmatovas įgijo pasaulinę garbę savo darbais apie rytinių slavų kalbas.

Šachmatovas irgi mokėjo lietuvių kalbą ir savo darbuose rėmėsi lietuvių kalbos pavyzdžiais. Jis bendradarbiavo su mūsų kalbininkais Jablonskiu ir Būga, drauge su Fortunatovu skatino Jablonskį tirti lietuvių kalbą. Jų pavedimu Jablonskis suredagavo Juškos žodyno II tomą.

Lietuvių kalbos santykius su rusų ir lenkų kalbomis nagrinėjo garsus rusų lingvistas A. Potebnia (1835—1891) straipsnyje "Etimologičeskije zametki" (Etimologinės pastabos), išspausdintame žurnale "Russkij Filologičeskij Vestnik" 1880 metais. Savo didžiame veikale "Iz zapisok po russkoj grammatike" (Iš rusų kalbos gramatikos užrašų) duoda pavyzdžių ir iš liet. kalbos. Potebnia rašė apie ukrainiečių tautosaką, apie jų dainas; jų motyvus lygino su lietuvių liaudies dainomis. Potebnia ir šiaip plačiau domėjosi lietuvių kalba, jis atsidėjęs studijavo A. Juškos žodyno rankraštį.

Didelių nuopelnų lietuvių kalbai turi žinomas kalbininkas Boduėnas-de-Kurtenė (1845—1929).

Boduėnas-de-Kurtenė irgi mokėjo lietuvių kalbą, kurios teises ne kartą ir gynė. Būda-

mas Kazanėje profesoriumi, jis reikalavo, kad universitetas, naudomasis savo autonominėmis teisėmis, išspausdintų Antano Juškos dainų rinkinius lietuviškais raidėmis, ir jo reikalavimas buvo patenkintas. Be to, jis yra rašęs ne kartą dėl lietuvių spaudos gražinimo. Už tai jis pasisako rašydamas straipsnį apie Joną Jušką (Juškevičių) arba straipsnį "Lietuviškos abėcėlės klausimas Rusų viešpatystėje ir jo išsprendimas." Boduėnas-de-Kurtenė rūpinosi ne tik lietuvių spaudos reikalais, rūpinosi ir pačiais lietuviškais raštais. Jis galvoja apie M. Gylio lietuviškai-rusiško žodyno išleidimą; jis redaguoja 1912 metais Būgos sudarytą "Litovsko-russkij slovarčik k pervim 20-ti litovskim skazkam v izdaniu Lietuvių pasakos" (Lietuviškai-rusiškas žodynėlis pirmosioms 20 pasakų iš rinkinio Lietuvių pasakos). Žodynėlis kirčiuotas, jis buvo skirtas studentams, studijuojantiems lietuvių kalbą. Jis rašo straipsnius apie lietuvių kalbininkus, rašo apie leksikografą ir dainų rinkėją Ant. Jušką, rašo apie poetą Anataną Baranauską ir kt.

Sunku trumpai išsakyti visus jo darbus lietuvių kalbai. Bendrajai kalbotyrai, žinoma, jo padaryta dar daugiau. Panašiai kaip Fortunatovas, jis kalbos moksle buvo daug kur novatorius. Profesoriodamas Kazanėje ir Peterburge, jis sudarė savo lingvistinę mokyklą. Iš jo mokinių buvo ir garsių kalbininkų. Tarp jo mokinių yra ir Būga, kuriam jis daug padėjo tapti žymiu kalbininku.

Rusų lingvistai tyrė lietuvių kalbą imdami medžiagą savo tiriamiesiems darbams ir iš lietuvių tautosakos, kartais net patys rinkdami ją iš gyvosios kalbos, kaip rodo, sakysim, Fortunatovo išleistas gražus lietuviškų dainų rinkinys. Į tautosaką jų buvo žiūrima daugiausia kaip į kalbos šaltinį. Bet ir tautosakos turinys, liaudies kūryba, ne vienam rusų mokslininkui krito į akis ir darėsi jo tyrinėjimų objektu. Jau Potebnia savo folkloro darbuose ima pavyzdžių iš lietuvių liaudies dainų ir lygina su rusų ar ukrainiečių liaudies poezijos vaizdais. O žinomas rusų istorikas Nikolajus Kostomarovas (1817—1885) yra išspausdinęs 1860 metais apie lietuvių liaudies dainas atskirą studiją "Litovskaja narodnaja poezija" (Lietuvių liaudies poezija). ("Istoričeskije monografii i išsliedovanija Nikolaja (Taša ant 142 pusl.)

LENKŲ TAUTOS DARBAI IR LAIMĖJIMAI

Iš Lenkijos respublikos prezidento Boleslavo Bieruto kalbos iškilmingame posėdyje Varšuvoje, skirtam Lenkijos atgimimo septintosioms metinėms.

B. BIERUT

Septintą kartą mes iškilmingai pažymime šiandien Lenkijos išvadavimo iš hitlerinės okupacijos jungo dieną, Lenkijos, kaip liaudies demokratijos valstybės, Atgimimo dieną.

Kaip ir ankstesniais metais, taip ir šiemet, mes per mūsų išvadavimo metines atsigręžiame į mūsų tautos nuveiktąjį darbą.

Prieš septynerius metus, kai pergalingoji tarybinė kariuomenė, o drauge su ja lenkų kariuomenė, išvydamos hitlerinius grobikus, įžengė į mūsų žemę, Lenkija dar buvo apimta siaubingo karo ugnies. Didelėje Lenkijos teritorijos dalyje dar šeimininkavo priešas. Kaip išvadavimo kariuomenės pergalingo žygio Lenkijos Nacionalinio Išsivadavimo Komitetas, o paskiau laikinoji Lenkijos vyriausybė ėmė į savo rankas valdžią išvaduotai žemei, prieš mūsų akis atsivėrė baisių griuvėsių ir degėsių, sunaikintų ir sudegintų miestų bei kaimų, sugriautų gamyklų, fabrikų ir dirbtuvių, apiplėštų ir nuniokotų ž. ūkių, paraližuoto transporto ir ryšių vaizdas — vaizdas karinių sugriovimų, kokių nežinojo istorija, vaizdas liaudies kančių, neturinčių precedento istorijoje.

Jau tuomet visiems laikams atmintinas liepos Manifestas nubrėžė kelius mūsų šaliai atkurti ir mūsų tautai išvystyti. Jau tuomet sutinkamai su tautos valia liepos Manifestas paragino plačiausias mases įkurti liaudies valdžią, nuversti dvarininkų ir kapitalistų viešpatavimą, išvaduoti Lenkiją iš užsienio imperialistų jungo, pagrįsti Lenkijos suverenumą ir nepriklausomybę amžina sąjunga su Tarybų Sąjunga, stiprinti Lenkijos sienas prie Oderio, Neisės ir Baltijos.

Septynerius metus mes nenukrypstamai ėjome keliu, kurį nubrėžė istorinis liepos Manifestas. Per šiuos septynerius metus lenkų tauta kūrybiškai pasikeitė. Iš visuomenės, kurioj viešpatavo dvarininkai ir kapitalistai, iš ku-

rios siurbė kraują ir visas gyvybines jėgas nesuskaitomos tarptautino kapitalo siurbelės, kurioje valstietis neturėjo žemės, darbininkas neturėjo darbo, o darbo inteligentas nerasdavo galimumo panaudoti savo kvalifikaciją, kurioje žūdavo mūsų tautos kūrybinės jėgos ir talentai, kurioje visuomeninio gyvenimo rėmai buvo smurtas, o valdovai — policinė lazda ir fašizmas, iš visuomenės, mestos į rugsėjo mėnesio katastrofos bedugnę, lenkų tauta pakilo, išaugo ir pasikeitė per praslinkusius septynerius metus, nenukrypstamai gausindama savo jėgas ir užtikrindama sau geriausias sąlygas toliau vystytis.

Šiandien mes esame visuomenė, kurioj kiekviena gyvenimo diena gausina materialines ir kūrybines jėgas, esame laisva tauta, kuri klauso tik savęs ir savo nustatomų įstatymų bei siekimų.

Šiandien mes su pasitenkinimu ir pasididžiavimu mūsų tauta žiūrime į rezultatus, pasiektus per septynerius plačiausiųjų Lenkijos liaudies masių atkaklaus darbo ir pasiaukojamų pastangų metus. Šių pastangų dėka Lenkija pasidarė sutelkta, galinga liaudies valstybė. Šių pastangų dėka valdžia pilnutinai perėjo į liaudies masių rankas. Išvijusios dvarininkus ir kapitalistus, išplėšusios Lenkiją iš tėvyninio ir užsienio kapitalo valdžios, liaudies masės išvystė milžinišką aktyvumą, pademonstravo neišsenkamą galią bei jėgą ir atkūrė bei išvystė šalį mūsų tautos istorijoje neregėtais tempais ir mastu.

Sutinkamai su liaudies valia, sutinkamai su siekimais daugelio kartų Lenkijos revoliucionierių, kurių tiek daug žuvo kovoje prieš užsieninių agresorių ir tėvynės reakcijos smurtą, Lenkija, remdamasi Tarybų Sąjungos pavyzdžiu ir pagalba, tvirtai įžengė į socialistinės statybos kelią.

Pergalingai ir pirma laiko įvykdę trimečio

planą šaliai atkurti ir sėkmingai realizuodami šešiametį planą socializmo pagrindams patatyti, mes ne tik atkūrėme mūsų pramonę, bet taip pat žengėme didelį žingsnį pirmyn šalies socialistinio industrializavimo keliu.

Pramonės produkcijos vienam gyventojui vertė sudaro dabar 364 proc. pramonės produkcijos vienam gyventojui vertės prieškariniu laikotarpiu. Tai reiškia, kad mes daugiau kaip pusketvirto karto padidinome mūsų pramoninį potencialą. Vystydami ir rekonstruodami mūsų pramonę, mes žymiai pakėlėme mūsų gamybos technikinį lygį ir sukūrėm eilę naujų pramonės šakų, kurios buvo nežinomos prieškarinėje Lenkijoje. Prieš karą mes Lenkijoje neturėjome sunkiųjų ir specialiųjų staklių gamybos, o šiandien mes ją turime. Prieš karą mes neturėjome traktorių ir sunkvežimių gamybos, neturėjome jūrų laivų gamybos, o šiandien mes ją turime. Prieš karą mes neturėjome išvystytos metalurgijos, anglies, chemijos, popieriaus ir kitų pramonės šakų pramoninių įrengimų gamybos, o šiandien mes ją turime. Prieš karą mes neturėjome sintetinių medžiagų gamybos, o šiandien mes ją turime. Prieš karą mes neturėjome šiuolaikinio dirbtinio pluošto gamybos, o dabar mes ją turime.

Kartu su tuo sparčiai išsivystė Lenkijos žemės ūkis. Naudodamiesi visapusiška pagalba valstybės, kuri sustiprintai tiekė valstiečiams dirbtines trąšas ir žemės ūkio mašinas, darbo valstiečiai, išviję dvarininkus, sugebėjo pakelti iš pokarinių griuvėsių savo ūkius, išarti milijonus hektarų dirvonuojančių žemių, sparčiai išvystyti augalininkystę ir gyvulininkystę. Išsivystė valsybin. žemdirbystės ūkiai, atsirado pirmieji žemdirbystės gamybiniai kooperatyvai. Žemės ūkio produkcija, skaičiuojant vienam gyventojui, žymiai viršijo prieškarinį lygį ir sudaro dabar 142 proc. palyginti su prieškariniu laikotarpiu.

Žymiu mastu pakilo darbo žmon. masių grovė. Pas mus Lenkijoje jau nebėra alkanų ir apdriskusių, benamių ir bedarbių. Lenkijoje niekam negresia skurdo ir nedarbo šmėkla, bado šmėkla ir pastogės neturėjimas. Beveik pilnutinai likviduotas neraštingumas, išsivystė ir suklestėjo bendrojo išsimokslinimo ir profesinis vidurinis bei aukštasis mokslas.

Teisė į darbą, į poilsį, į medicinos pagalbą,

į mokslą iš svajonių srities perėjo į faktų sritį. Ir šiandien šiomis pagrindinėmis teisėmis naudojasi plačiausias mūsų šalies darbo žmonių masės.

Tokius mūsų tautos, įžengusios į socialistinės statybos kelią, darbo rezultatus mes galim ir turime su pasididžiavimu ir pasitenkinimu pabrėžti šiandien, per Lenkijos išvadavimo iš hitlerinės okupacijos septintąsias metines. Vi-soje mūsų šalyje verda kūrybinis darbas. Milijonai žmonių dirba šiandien Lenkijoje naujosiose statybose, pramonėje, žemės ūkyje ir transporte, kultūrinių ir buitinių įstaigų statyboj. Liaudies Lenkijoje mes išleidžiame dabar naujai statybai, skaičiuojant vienam gyventojui, beveik penkis kartus daugiau, negu prieš karą, negu net geriausiaisiais vadinamosios ekonominės konjunktūros metais.

Dabar yra tik antrieji didžiojo šešiamečio plano metai. Mūsų laukia dar milžiniškas darbas, reikės milžiniškų pastangų ir teks įveikti dar ne vieną sunkumą. Tačiau mums atsiveria jau kiekvienam matomos galingos aukštai industrializuotos, kutūringos ir laimingos Lenkijos milžiniškos ir džiaugsmingos perspektyvos. Mums atsiveria laimingo, kultūringo, kunkuliuojančio visapusiško mūsų tautos gyvenimo perspektyvos. Kiekvienas mūsų darbo mėnuo pasiveja metus ankstesnio ilgaamžio atsilikimo. Kiekvienas mūsų darbo metai pasiveja dešimtmečius.

Tai supranta kiekvienas lenkas ir tuo paaiškinamas toks milžiniškas visos tautos, darbininkų, valstiečių ir inteligentijos aktyvumas kovoje už šešiamečio planą.

Socialistinei statybai progresuojant mūsų šalyje, mūsų tauta, natūralu, vis didesniu mastu darosi socialistinė tauta. Vis labiau stiprėja kovos už taiką ir šešiamečio planą nacionalinis frontas, Kovoje su sunkumais formuojasi ir stiprėja patriotinė mūsų tautos vienybė apie pagrindinius nacionalinio fronto šūkius. Argi to neįrodo darbininkų, valstiečių ir darbo inteligentijos kūrybinis ir pasiaukojamas darbas visose didžiosios taikiosios statybos baruose? Argi to neįrodo toji vienybė, su kuria lenkų tauta parėmė Stokholmo Atsišaukimą ir Kreipimąsi dėl Taikos Pakto sudarymo tarp penkių didžiųjų valstybių? Argi to neįrodė visos lenkų tautos visuotinė ir pilna parama nacionalinei paskolai, kurią Lenkijos respublikos vyriausybė išleido, siek-

dama išvystyti Lenkijos jėgas?

Lenkų tauta šiandien tiek susitelkus ir vieniga ir tiek persiėmusi vieningos didžiosios idėjos, kaip dar niekad nebuvo iki šiol per visą savo istoriją.

Ši idėja yra idėja sukurti neklasine visuomenę, laisvą nuo išnaudojimo, smurto, bado ir nedarbo, nuo magnatų-kapitalistų privilegijų ir nuo darbininkų bei valstiečių skurdo.

Ši idėja yra statyba stiprios, nepriklausomos Lenkijos, kovojančios už tvirtą taiką ir laisvųjų tautų savitarpinį gerbimą, už jų nenukrypstamai stiprėjančią draugystę. Gyvas, iškalbingas ir puikus šios idėjos įgyvendinimo pavyzdys yra taip pat ir mūsų šios dienos nacionalinė šventė. Lenkų tauta šiandien priima pas save visų šalių ir tautų — Lenkijos kaimynų — delegacijas. Tai buvo neįmanoma ankstesnėmis prieškarinių visuomeninių santykių sąlygomis. Reikia priminti, kad sanacinė Lenkija visuomet turėjo nedraugiškus santykius su visomis kaimyninėmis valstybėmis, o vienintelis pilsudskininkijos vyriausybės "draugystės" su hitleriniais agresoriais mėginimas pasibaigė ir turėjo pasibaigti katastrofa lenkų tautai. Šiandien liaudies Lenkija, ištikima tarptautinės draugystės idėjai, priima pas save savo nacionalinės šventės dieną delegacijas, atstovaujančias kūrybinėms ir pažangiosioms pasaulio jėgoms, jų tarpe taip pat eilės kapitalistinių šalių pažangiosioms jėgoms, nes mus vienija bendra didi idėja ir nepajudinama valia kovoti už taiką, už pažangą, už brolybę, už visos žmonių visuomenės laimingą ir kūrybinę ateitį.

Už šios puikiosios visos žmonijos idėjos įgyvendinimą nuo senų laikų kovojo didžiausieji ir labiausiai pasiaukojantieji žmonijos kovotojai.

Mūsų tautos patriotinė vienybė formuojasi kovoje prieš sutriuškintųjų kapitalistinių klasių likučius ir užsienio imperializmo agentus. Mes žinome, kad mūsų laukia dar ne vienas klasinis mūšis su kapitalistiniais elementais mieste ir kaime.

Lenkų tauta palaužė visus mėginimus paskirti ją iš socialistinės statybos ir amžinos draugystės su Tarybų Sąjunga kelio. Lenkų tauta palaužė visus mėginimus atkurti kapitalistų bei dvarininkų valdžią ir vėl paversti Lenkiją atsilikusia, tamsia, pusiau kolonijine

šalimi, įkinkyta į užsienio imperialistų jungą. Lenkų tauta išvijo tėvynės išdavikus, užsienio kapitalo agentus, išdavikus ir svetimšalius samdinius mikolaičius ir VRN-ninkus, endekus ir pilsudskininkus. Mes žinome, kad užsienio imperializmas ir sutriuškintųjų kapitalistinių klasių priešiškos jėgos Lenkijoje neišsivadėjo ketinimų sutrukdyti mums didžiojoje nacionalinėje statyboje. Mes žinome, kad šios priešiškos jėgos mėgina vykdyti pas mus sabotazą ir diversiją. Mes žinome, kad imperialistai negaili dolerių, siekdami išplėsti tinklą nepažabotos ir šmeižikiškos radijo propagandos, kurią aptarnauja apmokami agentai, užverbuoti iš reakcinių emigrantų tarpo. Mes žinome, kad iš šių garsiakalb. skamba nešvari ir drumzlina šmeižto, melo ir apgaulės banga. Tačiau visos šios pastangos yra pasmerktos sužlugti. Tik politiškai nemokšiški žmonės gali manyti, kad galės ką nors pasiekti savo niekšišku šmeižtu ir melu prieš tautas, pažinusias kūrybinio darbo džiaugsmą ir nusikračiusias kapitalistų bei dvarininkų jungu. Neabejotina, kad lenkų tautos patriotinė vienybė vis labiau augs ir stiprės. Neabejotina, kad nuolat stiprės budrumas prieš sabotazą ir diversijų mėginimus, kad liaudies teisingumo baudžianti ranka dar taikliau muš visus, kurie norėtų sutrukdyti mūsų didingąją taikiąją statybą.

Mes švenčiame mūsų tėvynės išvadavimo dieną laikotarpiu, kai Amerikos imperialistai ir jų satelitai ciniškiausiu būdu mėgina sukurstyti naujo karo gaisrą.

Viso žemės rutulio reakcinių jėgų, tame tarpe Vatikano, remiami, jie mėgina atkurti Vakarų Vokietijos hitlerinį militarizmą.

Lenkų tauta su pasipiktinimu ir rūstybe seka šias karines pinkles.

Lygiai kaip Tarybų Sąjunga ir visos liaudies demokratijos šalys, mes esame užimti taikiąja statyba. . . mes nenorime kištis į kitų valstybių reikalus ir tikime, kad yra įmanomas tautų taikus egzistavimas viena šalia kitų ir jų platus bendradarbiavimas, nepaisant socialinių-politinių sistemų skirtumo. Tai ne kartą pasireiškė ir nuolat pasireiškia mūsų konkrečioje politikoje. Lygiai kaip ir Tarybų Sąjungai bei visoms liaudies demokratijos šalims, kova už taiką mums yra pagrindinis reikalas.

PAKARUOKLIS

PETRAS CVIRKA

Šita Petro Cvirkos apybraiža yra paskutinė iš jo pomirtinio palikimo raštų. Pirmesniaime šio žurnalo num. tilpo jo trys eilėraščiai ir trumpa apysakėlė. — A. Petrika.

(Skiriu savo jaunų dienų ir idėjos draugui K. Ramonui)

Tolimos ugningos pašvaistės saulės rausvai nudazė dangų, o balti pūkuoti debesėliai plaukė mėlynuoju dangumi. Prie Nemuno kranto, ant aukšto Kartuvių kalno šniokštė milžinai medžiai, kurie kaž ką baisaus minėjo—sakė. O balti šilkasparniai debesėliai nedrįso ties juo apsistoti ir žmogus bijojo dienos metu keliauti per Kartuvių kalną, nes jis savyje slėpė įstabią ir baisingą gyvenimo apysaką, kurią vakaro prieblandoje, tamsios nakties glūdumoje sakė aukšti svirtuoliai medžiai. . .

*

Ant Nemuno kranto Klangių sodžiuje dar pirmesniais metais gyveno kalvis, kuris vadinosi ar tai žmonių pramanyta ar tai tiesioginiai "Duonius," bet jį vienodai vadindavo Kalviu. Kalvio padėjimo, jo vargingo gyvenimo niekas gerai nežinojo, niekas juo nesijdomavo, nes jo kalvė ir bakūžėlė buvo nuošalios kaimo troboms ir krūmais apaugusios. Senas jau kalvis buvo, žila jo galva, bet žmonės jį visuomet žilą atminė ir matė ir kiti net sakė jį "Saulės amžių" gyvenantį. . . Nors ir stovėjo pakrūmėje kalvė, bet žilas kalvis jau seniai jon neidavo, seniai jau kalė ir kalvės geležinės štangos rūdimis apaugo, jos stogas samanomis apžėlė. Įvairiai žmonės kalbėjo—sakė apie tą kalvę; vieni sakė, kad ten "nelabieji" gyvena, kiti, kad raganos, niūrios nakties dvyliktoje kaž-ką kalančios, o tretį sakė, kad kalvėje esą paslėpti dideli turtai, kuriuos kalvis dovanos savo giminaičiam sūnui—įpėdiniui. Nors gal ir vėjo kalbos, bet žmonėms rodėsi esą teisybės.

Niekas neužsuko į kalvį. Visi takai į jį buvo užžėlę; visi žmonės jį laikė blogu žmogumi, nors jis tuo nebuvo. . . Visi šalinosi nuo jo ir nei pavargėlis nei keleivis niekad į jį neužsuko. . . Visi šalinosi jo. . .

O jauni kaimo bernai sakė jį matą panemunėse bučius metant, tinklą traukiant. . .

*

Vienodai slinko metai po metų, dienos po dienų, užmiršo visai žmonės apie vargšą kalvį, o jo bakūžė dar labiau apžėlė krūmais, kadagiais ir vasaros metu ji pasislėpė tartum nuo biaurių žmonių kalbų. . .

O seno kalvio taip pat bernai nebematė panemunėse prie tinklų ir bučių. . .

*

Tuo laiku, kada žmonių ausys apkurto, liežuviai atbuko, seno kalvio bakūžėje pralinksmėjo dienos, pasidarė šviesenės. . . Jų malonei tamsią rudenio naktį, kada laukuose siautė didelė audra, kada staugė klaikūs vėjai — Kalvių apkerpėjusioje bakūžėj gimė jų sūnus įpėdinis. . . Ir rods nuslinko senam Kalviui nuo širdies sunkus akmuo ir lyg prajau-nėjo jo žila galva, o laukuose rods nustojo siautę audros, nedejavo vėjai. . . Ir atgimė kalvio namuose šviesi saulė ir nušvito jiems kitos dienos. . .

*

Tylus ir virpantis kūdikėlio balsas aidėjo per samanotą angą į naktį miegantį kaimą, o atsimušęs panemunėse, dingdavo. . . Tankiai rymodavo senis prie mažojo lopšelio ir įsmigęs savo senas akis žiūrėdavo ištisas valandas į savo augantį įpėdinį, į savo saulę. . . Nors mažas kūdikis tebebuvo kūdikiu, nors jis dar neturėjo žemiško grožio, bet senam kalviui jis angelu vaidinosi. . . O jo plika galvutė jam rodėsi tikru išganymu. . .

*

—Uau—uau—au! !. . . —neverk mažulėli. . . ūhu tu mano kūjelis — sakydavo senis. . .

*

Po dviejų savaičių laiko, mažas kalvio sū-

nus gavo vardą. Iš tėvo senelio, kurį laikė už geriausią iš savo giminės, buvo pakrikštytas Karoliu. . .

—Kaž kuo, Karolėli, būsi, kuo užaugsi, ar didelė laimė žemėj laukia tavęs? — murmėdavo nuolatai senis.

*

—Uau—uau—au!! Neverk, Karoliuk, augk didelis didelis, kaip mūsų Trako beržas. . . ū—ha—Karoliuk, greičiau užaugk, pavaduok mano žilą galvą!

Ir ištisas dienas ir naktis senis mąstė apie mažą vaiką, apie jo gyvenimą ir kraitį. . . O motina norėjo, kad vaikas geras ir doras užaugtų, kad nenumirtų. . . neatimtų Dievuliuks pirma laiko. Ir bažnyčioje “apieravodavo vieną poterėlį prie švenčiausios Panos,” kad tik vaikelis “čėslyvai” užaugtų. . .

*

Kaime pradėjo vėl nerimti. . . pradėjo kalbėti, kad Kalvio gimęs sūnus, bet nepaprastas, — plaukuotas kaip kačiukas. . .

Laisvi žmonių liežuviai kaip išmanė taip malė, ant vargšo Kalvio. Gimimas Kalvių sūnaus tarp kaimo bobų iškėlė ištisus “epizodus,” “bliuznystvas” ir t.t. O jaunesnieji net viens kitą pradėjo “pravardžiuoties,” įterpdami nelaimingą kalvį ir jo sūnų. . .

*

Kaip sapnas prabėgo ir dešimtis metų, kalvio sūnus vis toks išblyškęs, paniuręs vaikščiodavo nieko neveikdamas patvoriais, braidydavo po pievas, krūmus, bet kaimo vaikų vengdavo, nes jį apšaukdavo tuojau “džiūšna,” “stipena” ir kitais biauriais vardais. Išdykę kaimo vaikai jį kolidavo, užkabinėdavo, tad iš prigimties lėtas Karolis labiau mėgo savo pakraigę ir kregždeles, kurios buvo palėpėje susikrovusios sau lizdelį. . .

Ilgas, ištisas valandas Karolis sėdėdavo ant žabų krūvos ir primerktomis akimis tēmydavo kregždeles. . .

O ne, tai sunėręs rankomis galvą ir žiūrėdamas į tolimą dinkstantį Nemuno vandenį, nuolat svajodavo—mąstydamo. . .

—Vaikeli, ko taip smūtnas, nereikia liūdėti jaunam, o reik rėkaut, dainuoti, juk žinai, kad jaunystė tai praklentystė, — davadžiodavo senis savo rymančiam sūnui, o Karolis apsidairydamo tėvo kalbinamas, pasijudindavo ir vėl svajojo. . . ir vėl žiūrėdavo į Klangių

kaimo dunksančias sodybas, kurios skendo žaliuynuose, arba klajodavo Karolis krūmuose keldamas savo “liguistą” galvą į aukštus beržus, alksnius. . .

—Vaikeli, ar karties nori? — iš patykų perspėdavo motina.

*

—Na, Karoli, eisim kitą metą jau ir Beržyniuko piauti — kalbindavo tėvas augantį ir stiprėjantį sūnų. . .

Paskutiniaisiais metais jis gerai sutvirtėjo, suvyrėjo ir trunkėsi su tėvu po kelmynus, po pievas. . . bet vis toks pat liūdnas, paniuręs, vis tokiomis giliomis akimis žiūrėdavo į tolimą horizontą, kaž ko ilgėjosi lyg paukštelis narve. . .

—Karoli, ar tave kas užkerėjo, ko smūtkauti turėdamas tėvelius, būdamas sveikas? — bardavo tėvai, bet Karolis burbtelėjęs žodį kitą vis tokią pat nuobodžio pasaką niūniuodavo ir gana. . .

—Aš manau, kad mūsų sūnelis, motin, “piktosios” užsėstas, nes jis vis toks liūdnas. . . turbūt jau jis vistiek “nečėslyvai” Dievo siūstas — pasišaukęs motę skųsdavosi tėvas Kalvis. . .

—O ką darysi, gal vaikelis išsitaisys, gal atsigriebs, juk jaunų metų! — vėl ramindavo Kalvienė.

*

Ir vis vienodai, be didesnių permainų slinko Kalvių namuose metai po metų. . . Ir vis vienodai pakrypusi stovėjo jų bakūžė. . . Bet pastaraisiais metais kalvio žila galva visai pabalo, o lyg ramesnis turėdamas sūnų, laukė tik “Dievo pašaukimo”. . . Senis visai susenėjo, sulinko į žemę ir retai kuomet išėdavo laukan pas Karoliuką, jam patarti, pamokyti. . .

*

—Vesk, vaikeli, kuri tau patinka, į širdį kuri linksta. . . Juk ir mes greitai su šiuo pasauliu galime atsiskirti, greitai namon galime pareiti. . . Juk mes norime prieš mirtį tave pamatyti jau nebe vieną, o laimingą tėtį. . . — šnypšdavo į ausį sūnui motina. . .

—Vesk, sūnyti, juk tu žinai, kad mes tave mylime. . . vesk, juk dar ir kraitelį šiokių tokių “raudonųjų” gal būt iškrapštysime ir gyvulėlis, paršelis vienas kitas. . . žemės kšnelis. . . o jeigu maža šeimynėlė bus, tai ir

iki valios užteks! . . — dūsaudamas senukas Kalvis skatindavo Karolį. O jis vis vienodai suniūniavęs užsimąstydamo. . .

*

Ir įpuolė Karoliui motinos patarimas ir tėvo sunkus dūsavimas, į pat jo tylią širdį. . . Dienas ir naktis Karolis mąstydamo apie savo likimą, apie tėvelių silpnėjimą ir nutarė kaip senukai sakė, — geru būdu apsivesti!

Bet Karolio širdis neturėjo sau vergės, tik viena samdininkė iš sodžiaus pastaruoju laiku įpuolė jam į širdį. . . O tuojau ir nutarė apsivesti, nes tėvų senėjimas jam nedavė ramybės. . .

Prabėgus dar vieniems metams, jau Karolis turėjo ir draugę — Taručių samdininkę Bronusę. Nors Bronusė ir jokių turtų neatšinešė, bet vis tokio pat "naturo" kaip ir Karoliukas, anots motinos—Kalvienės datyrimu. Bronusė ankstikeldavo, vėlai guldavo, o ilgus žiemos ir rudens vakarus daugybę linų ir vilnų priverpė. . . ir apyverpinę jau susitaisė. . .

—Vaikeli, nebūsite sudrįskę kaip Kačkelio bernai—juk matai "prociauną" gavai—tik džiaugtis reikia — girdavo motina Karoliui jo Bronusę, kuri ištiesų nenuilstamai dirbdavo.

*

Karolio tėvelių širdys prieš mirtį visai nudžiugo, matydami savo sūnų esant laimingą. Prieš mirtį jie davinėjo jam patarimus gyvenime, "čėslyvai" peržegnojo ir palaiminę ramiai laukė savo eilės. . .

—Dieve duok jiems ramybę žemėje, jų vaikeliams ir hūsiančioms kartoms . . . už visą giminę ir "pamiliją". . . "tėve mūsų, kursai esi danguose, susimylėk ramumą jiems". . . — barškėdavo Kalvienė vakarais prie savo senos mūkos klūpėdama. . .

*

Rausvi saulėleidžių spinduliai išblyškę žiūrėjo per Kalvio bakūžės langelius į tamsų vidų. . .

Viduje ant dviejų lentų gulėjo nebe šiuo pasauliu džiaugdamosis senelis—Kalvis. Prie jo kojų užsikniaubęs ašarojo Karolis. . . Tyliai verkė marti ir motina—Kalvienė. . .

Kelios bobelės iš Kalvių "familijos," užpečkyje užkimusios "turavojo" iš kantičkos:— "Šventas Mateušai ir visi patronai, susimilkit ant dūšių". . .

Nesutartingi, bet liūdni giesmės aidai iš samanotos bakūžės plaukė į miškus ir pievas, o ten atsimušę dingo tolyje. . .

Rausvi saulės spinduliai apšvietė paskutinį kartą Kalvio sublankusį, bet ramų ir šypsantį veidą. . . paskutinį kartą atsisveikino su savo "semiška gūšta," anots jo paties žodžių ir ryto dieną jį palydėjo į parapijos kapines.

Neilgai trukus po to ant žolinės pasimirė ir Kalvienė. Ar tai iš gailesčio, ar iš senatvės, ir rankose laikydama savo seną mūką atsiskyrė su šiuo pasauliu. . .

Ir liko Karolis vienu vienas kaip pirštas. Ir spaudė jam širdį skausmas, o akis temdė ašaros. . . Tik vieną iš viso prietelį teturėjo, tai Bronusę, kuri jį tegalėjo nelaimėje nuraminti, paguosti.

*

Ilgai gailėjosi Karolis savo tėvelių, nekartą juos apverkė, bet pilkos ir tamsios gyvenimo dienos aptraukė ir viskas dingo užuomaršoje. Ant jo tėvų kapo nenuėjo jis daugiau. . .

*

Ir leido jis pilkas gyvenimo dienas per savo bakūžės sienas. Vienodai bėgo metai po metų. Karolis atidirbęs savuosius laukus eidavo padėti grafui Taudvardovskiui, kuris gyveno netolimame dvare. . .

Už Karolio sąžiningumą, už jo lėtą ir palenkiamą būdą, grafas jį labiausiai pamilo ir laikė geriausiu tarnu. O po kiek laiko Karolis visą grafo gyvenimą žinojo kai ant pirštų. . . Matė jo net pinigų daugybę, bet jų nelietė ir neteislingai visai nesisavino nei vieno cento.

O grafas ištyręs Karolio sąžiniškumą, leido visur jį ir juo pasitikėjo kaip ištikimu draugu. . .

Po kelerių metų Karolių namuose atsitiko nelaimė: — nudvėsė vienintėlė karvutė, o per rugiapiūtę perkūnas padegė jų bakūželę, kuri visa į pelenus supleškėjo. . .

Ir nelaimingas tapo jų gyvenimas ir vėl skurdžios atėjo dienos, nes be pieno ir be pastogės, turėjo kraustytis į kaimynus. Tik viena sena kalvė stovėjo pakrūmėje. . . lyg vienintėlis viso to liūdininkas. . .

*

Ir sunkus akmuo prislėgė Karolio širdį. Liūdnas jis vaikščiojo iš vienos vietos kiton ir lyg pamišėlis tankiai verkdamo ant savo tėvų kapų. Šaukdavo jų užtarimo ir stiprybės ne-

laimėje. Dejavo dirbdamas, dūsavo gulėdamas. . . Tik Bronusė jį ramindavo, sakydama: "Dievas davė, Dievas ir atėmė". . . Po tų visų nelaimių nuėjo Karolis į miestelį ir kitų priviliotas įsigėrė. . . Tai buvo pirmas jo gyvenime žygis į nelaimę, nes tas vienas pasigėrimas jį privedė prie aibės kitų nelaimės priežasčių. Ir pirmą kartą sutepė savo sąžinę alkoholio nuodais. . .

Nutylėjo Bronusė pamačiusi vyrą apsibaurinusį ir išsiviliojusį ir su skausmu širdyje jį nuvalė. . . nors jos ašaros kaip žirniai biro nematant vyriui.

*

Po pūvančių smuklės stalu leido ilgai Karolis savo gyvenimo dienas ir naktis. Savo sąžinę skandino nuoduose ir tenkinosi tuo. Ištisas valandas jisai gėrė su kitais girtuokliais—sėbrais. . .

Ir taip sugriebęs vieną kitą centą, nesirūpino gyvenimo pagerinimu, bet dėjo prakeiktosios smuklės išdan ir krovė smuklės savininkui turtus savo kruvino darbo uždirbtais grašiais. . .

O iš gero ir sąžiningo žmogaus tapo girtuoklis—padauža. . .

*

Matydama savo vyrą skęstant prakeiktojo vandens verpetuose, Bronusė giliai nusiminė. . . giliai ir skurdžiai apsiverkė. . . o ištisos nelaimių valandomis ji ašarodavo kur nors viena nuošaliai. . . laukuose.

Ji tikėjosi dar gyventi laimingai, sutaisyti žmonišką šeimyną, bet vyro girtuokliavimas pražūdė viską. Ir ašarose tankiai ji prakeikdavo tą pirmąjį stiklą degtinės, kuris pražūdė viską. . .

Nors parejęs Karolis tankiai kugždėdavo pačią ramindamas:

—Ko čia gargaliuot, Bronuse, ateis ir mums šviesesnės dienos, nebok, kad aš geriu. . . bet jaučiu netoli mums laimingas dienas. . . didelius turtus. . . Mes įsitaisysime dar geresnius namus neg grafo! . . .

Bronusė visas tas vyro kalbas laikė tik už tuštybes, ir atsiminė tik tą priežodį, kad neatlėks nelaimingam keptieji karveliai. O tos visos vyro kalbos ją dar labiau sugraudindavo. Ji neturėjo savo tėvų, buvo viena pasaulyje be giminių, nes ji anots kitų buvo "pames-

tinė." Tai ir nebuvo pas ką užėiti, nelaimės, sielvartus išskaičiuoti. . .

*

Ir įpuolė girtam Karoliui šykšti mintis, kurią jis norėjo įvykdyti. . . Ir užbūrė žmogžudybės jausmas jo apkvaitintą sąžinę, nes jis nutarė nužudyti grafą ir jam žinomus pinigų pasiimti. . . pastatysias puikius namus ir gyvensią laimingai.

O apsitikrinti vieną parpietę nuėjo Karolis į grafą ir paprašė paskolinti pinigų būk tai karvutei pirkti.

Grafas tikėdamas esant Karolį sąžiningą ir išgirdęs jo nelaimės, nieko nelaukęs davė prašomą sumą pinigų, o Karolis smalsiai viską tēmijo. . .

Matė jis, kaip grafas išsiėmė iš "kamziulės" kišenės mažą raktelį su grandinėle. . . matė, kaip jis atrakino geltonąją spintą ir iš skūrinio portfelio išėmė. . .

Padėkojęs už pinigus Karolis atsidūrė smuklėje ir mirko degtinėje, kol viską pra-gėrė.

*

Vėlai vakare grįžo krapaliodamas Karolis. O su žvilgančiomis akimis piktumo ir sudrumsta sąžine ėjo į grafą. . . Tyliai įėjo į kiemą, o per rūmus ir į grafo neužkištas duris. Dar prieangyje išsitraukė didelį baltomis kriaunomis peilį, aukštininką perbraukė per savo plaukus ir pravėręs duris įėjo. . .

Tuo tarpu per jo vaidentuvę perbėgo visos jo sugyvenimo šmėklos su grafu. . . jo gera širdis. . . ir liko jis lygsvaroje. . .

Bet naujas žmogžudystės jausmas pergalejo viską. . .

Stipriai nutvėrė miegantį grafą, kelis kartus perbraukė aštriu peiliu jo kaklą. . . o sugargaliavęs grafas mirė. . .

Kruvinomis rankomis ištraukė pripuolęs raktelį, atrakino spintą ir sugriebęs portfelį pakišo užantin.

Nieko nesvyravęs pagriebė kruviną ir išdžiūvusį grafą į glėbį ir išsoko per langą. . .

Parejęs namon pakišo lavoną po tilteliu ir ramus užmigo. . .

*

Jis sapnavo miegodamas aštirus peilius. . . perpiautas gerkles. . . pakaruoklius medžiuose. . . Rytą atsikėlęs ir neiškentęs pasigyrė žmonai, kad grafas išvažiuodamas Paryžium

paliko jam šimtą tūkstančių, o atsegęs misin-
ginę kabutę parodė žmonai daugybę pinigų.

Bronusės širdis ko tik nesprogo, nes ji
viską nujautė, o sudrebėjusi nieko neatsakė,
tik su baimingomis akimis pasižiūrėjo į Ka-
rolį ir jo pinigus, kurie jai pasirodė tikra pra-
žūtimi.

*

Grafo dvare pasidarė "liarmas."

Rasta kraujuotas miegamasis kambarys. . .
kruvinos durys. . . peilis didelis baltomis
kriaunomis. . .

O kitą dar dieną jau ir visa apylinkė žino-
jo. — tai girdėdama tokias kalbas Bronusė
kotik neapalpo iš baimės. Jos kraujas virė. . .
širdis kaž-ką jautė. Į grafo namus atvažiavo
žandarai, viską apžiūrėję, surašę ir užrakinę
kambario duris išvažiavo į miestelį.

*

Karolis nepaisydamas nieko, gērė dienas ir
naktis smuklėje, puvo po jos smirdančiu sta-
lu. . .

—Karol, kur tu tuos pinigus gauni, kad
taip labai geri? — klausdavo jo sėbrai.

—Velniai negrėbia, aš grafą nudūriau! . . .
—neva tyčia juokėsi, nors ir buvo tiesa, kuria
jų daugelis patikėjo.

Ir vėl jis keikdamas gērė kiauras rudenio
dienas ir naktis. . .

*

Staiga pasidarė stebūklas! Senos sudegusios
trobos vietoje dabar išdygo graži dviem ga-
lais grįtelė su išmargintu prieangiu ir lyg
žiūrėjo per krūmus į nepažystamą kaimą.

—Kaip nuostabu, kaip nuostabu, jo geresnė
negu Klebono! — ginčijosi bobos matydamos
tokius "cūdus," kad per vieną savaitę išaugo
puikus namelis. . .

—Iš kur jis ir tuos pinigus lupa, bene tik
ne iš "nabašninko" grafo? — užsipuldavo ne-
tikėtai pamatę naują trobą kaimiečiai.

*

Įsistatė ir trobą ir karvutę nusipirko ir
net du paršū, bet Bronusės širdis nei kiek ne-
pralinksmėjo, tik labiau nuliūdo. Ji nebeno-
rėjo nei vaikščioti naujoj grinčioj. Ilgainiui
skandinęs degtinėje save Karolis irgi pasida-
rės kitoks. . . Jis rečiau eidavo į smuklę, bet
sėdėdavo kur nors nuošaliai ir ilgai sąžinės
graužiamas mąstydamo. . . ilgai nuleidęs že-

mėn akis kaž-ką darydavo lyg verkdamo, at-
susukęs į grafo dunksantį dvarelį.

*

Žmonės nesiliovė kalbėję, vieni juokėsi, būk
kalviukas Karolis atidaręs savo kalvės duris,
kurioje esą paslėpti dideli turtai, o antri tik
grafo žmogžudystę rišo su Karoliu. Visos tos
kalbos dilgė Karoliui dabar širdį ir negavo jis
ramumo, nes dieną ir naktį jį graužė sąžinė.

Ilgai jis dabar pradėjo verkėti, dejuoti vie-
nas sau. Girdėjo jis ir kaip žandarai jį tėjio
ir žada kada areštuoti, ir lyg sąžinės liepia-
mas, bėga skubina! Jis nebežinojo nei ką be-
daryti, tik klajojo savo užžėlusiais takais po
beržynkalnį, kurį vaikystėje pamilo, ir lyg slė-
pėsi ko. . .

*

Sąžinės kamuojamas jis neištvērė. Tamsią
ir laikią rudenio naktį, sugriebęs virvės ga-
lą nubėgo į beržinkalnį ir permetęs per beržo
šaką virvę nelaimingasis Karolis pasikorė. . .
Staugias rudens vėjas draikė jo plaukus. . .
Stambūs lietaus lašai plovė jo lavoną, kuris
vėjo pučiamas svyravo į visas puses. . .

*

Kelios dienos praėjo, kaip kaime pasidarė
trūkšmas, nes Klangių kaimo arklininkai rado
kalne po beržu dvokiantį pakaruoklį—Karolį,
kuris jau dvokė, akys buvo šykščiai išverstos,
o nuo sopulių liežuvis iki galo iškištas laukan.
Baisi tragedija įvyko Klangiuose, ten grafas
pražuvo, čia rastas pakaruoklis. Toli pasklydo
šturpi žinia.

*

Ilgai raudėjo Bronusė, radusi savo vyrą
biauriausiai mirusį, ilgai dejavo ir prie jo
pūvančio lavono, kol neatdūmė žandarai, tai
ji tolei verkė. . .

*

Sužinoję žandarai atvyko su gydytoju ir
viską iškrėtę rado pas Karolį—pakaruoklį
penkis tūkstančius auksiniais, ir mažą raštelį,
kuris buvo jo paties parašytas prieš mirtį
stambiomis raidėmis ant popierio, kurio turi-
nys buvo toks: "Sąžinės graužiamas, ir žmog-
žudystę papildęs, tai yra nužudęs grafą, no-
rėdamas įgyti turtus, aš dabar pasikoriau. . .
Grafo lavoną rasite po mano trobos tilteliu. . .
Visiems sakau sudie. . . Pakaruoklis—Kar."

Sulyg jo laiško viskas atitinka. . .

*

Kitą dieną grafo namuose skambėjo graudi laidotuvių ir šermenų giesmė, kuri išklydus per atvirą langą dingo tolyje.

Bet visgi gailėjosi žmonės ir pasikorūsi Karolio, kuris miręs savo kraujo parašu atliko baisiausiąją gyvenimo išpažintį.

Prie jo lavono stovėjo daug žmonių. Keli vyrukai kasė duobelę toje vietoje, kurioje jis pasikorė. . . prie karsto raudėjo Bronusė ir keliatas jo giminaičių.

*

Praslinko liūdėsio metai Bronusei, o ji pagaliau neištverus kančiomis mirė. . . Ją rado sukniubusią sodelyje po kriausę ir laikančią tvirtai sugniaužtą savo skarą. . .

Ir iš gražaus gyvenimo pasidarė dykuma, viskas išsitaršė, iširo, tik duotasis Karoliui

priežodis ir patarimas tėvų išsipildė. . . nes jis pasikorė beržynkalnyj, kurį jis buvo pamilęs *mielės roajė 1907 pasakojimo*.

Tą kalną žmonės praminė Kartuvių kalnū. O toje vietoje, kur gyveno Duoniai, šiandien siūbuoja gražus beržynas.

Jauni berželiai tankiai verkia. . . ir saulei tekant jų gailios ašaros byra. . . byra, kaž-ką minėdamos. . .

*

Prie Nemuno kranto ant Kartuvių kalno šniokščia medžiai. . . dejuoja. Blėstantieji saulės spinduliai nušviečia jo paviršių. . . Jis kaž-ką baisaus mini. . . sako įstabią gyvenimo apysaką. . .

Veliuona-Klangiai, 1925-V-8 d.

Didžioji Lietuva ir Vytauto gadynė

D. M. ŠOLOMSKAS

(Taša iš š. m. 3-čio num.)

II

NUO GEDEMINO IKI VYTAUTO

Apie naują dinastiją, kuri Lietuvai davė ir Vytautą, nėra tikrų davinių. Vieni daviniai sako, kad "jūrų karžygis, kokis tai Pukuvieras, Putuvieras, Utinujeras ar Liutovaras buvo pas kunigaikštį Traidinį už arklių prižiūrėtoją. Kiti daviniai rodo, kad tas Liutovaras buvęs už kambarinį. Kunigaikštis Traidinis buvo nužudytas, o minimas Liutovaras užėmė jo vietą.

Patsai Liutovaras daug kuo nepasižymėjo. Bet pasižymėjo būdamas Lietuvos kunigaikščiu jo sūnus Vytinis, kuris Lietuvą valdė 1293-1315 metais. Vytinį pakeitė Gedeminas, kuris viešpatavo 1315-1340 metais. Vieni daviniai sako, kad Gedeminas tai Vytinio brolis, kiti,— kad giminaitis.

Gedeminui viešpataujant į Lietuvą buvo kviečiami iš Europos amatininkai, mūrininkai, kalviai, dailidės. Jis persikėlė su savo dvaru iš Ariogalos į Trakus, o paskui, 1322 metais, į Vilnių, kuris buvo įsteigtas kaimelio vietoje, ir ten pastatė pilį.

Gedeminui viešpataujant daug gudų, ukrai-

niečių ir rusų žemių susijungė su Lietuvos-Vakarų Rusų Valstybe, kaip kiti vadina *Didžiąja Lietuva*. Tūlas kunigaikštystės ar jų plotus paveržė nuo rusų, vis dar mongolų spaudžiamų ginklais, bet daugiausia tos žemės buvo prijungtos prie Lietuvos per giminystę.

Tokiu keliu prie Lietuvos prisidėjo Danielius su Galičio kunigaikštystės plotais. Jis buvo vedęs Gedemino giminaitę. Algirdas, Gedemino sūnus, buvo vedęs su Vitiebsko kunigaikščio Jaroslavo dukteria Marija, kuri skaitėsi sosto paveldėja. Jos tėvui mirus 1320 metais, Vitiebsko kunigaikštystė buvo prijungta prie Gedemino plotų.

Kitas Gedemino sūnus, Liubartas, kuris priėmė rusų tikyba ir apsikrikštijo Dimitriju, apsivedė su Volynijos kunigaikščio dukteria Buša, kuri buvo sosto paveldėja. Ir Volynija tokiu būdu tapo prijungta prie Lietuvos.

Panašiai "meilės"-giminystės keliu buvo prijungta prie Lietuvos nemažai ir kitų plotų. Kitur buvo ilgi karai. Gedeminas jų turėjo daug su kryžiuokais, lenkais, rusais ir kitais.

Gedeminas ir mirė kare prieš kryžiuokus. Jį užmušė 1340 met. prie Veliuonos pilies. Jis jau turėjo 82 metu amžiaus. Gedeminas buvo tris kartus vedęs ir paliko septynis sūnus ir

septynias dukteris. Štai jo sūnai:

Nuo pirmosios žmonos Vidos —

Montvydas

Norimantas — vėliau priėmęs rusų tikybą ir Gliebo vardą.

Nuo antrosios žmonos Olgos, rusės kunigaikštės —

Algirdas — Vitiebsko kunigaikštis

Kęstutis.

Nuo trečiosios žmonos, Jagovos, taip pat rusės —

Liubartas — Volynijos kunigaikštis ir ap-
krikštijęs Dimitrijų

Karijotis

Jaunutis.

Jo dukterys:

Vadulė — vedusi su ukrainų kunigaikščiu Dovydu.

Aldona — apsikrikštijus Ona, vedusi su lenkų kunigaikščiu Kazimieru.

Damillė (Elzbietą) — vedė Vaclavą-Vanką, Polocko kunigaikštį.

Marija — vedė su kunigaikščiu Boleslovu iš Mozūrijos.

Penkta duktė buvo vedusi su rusu kunigaikščiu Dimitrijų Michailovičiumi, pramintu "Groznyje Oči."

Augusta (Anastazija) — vedė su Maskvos kunigaikščiu Simionu Ivanovičiumi.

Marija (antra tuo vardu) — vedusi su Tverio kunigaikščiu Dimitrijų Michailovičiumi.

Tai, kaip matome, ta "meilė" buvo pagrįsta valstybiniais išskaitliavimais. Ta giminytė jungė artimais ryšiais Lietuvos Rusijos ir Lenkijos kunigaikščius. Aldonos vyras buvo skaitomas Lenkijos sosto įpėdiniu.

JAUNUTIS

Gedeminas jausdamas, kad mirtis netoli, Lietuvos-Rusijos valstybę buvo padalinęs tarpe savo sūnų ir brolio Vainiaus. Bet vyriausiu kunigaikščiu buvo paskyręs jauniausį sūnų Jaunutį, kuris ir buvo toje vietoje nuo 1340 iki 1345 m. Jį nuvertė susitarę vyresni broliai Kęstutis ir Algirdas. Jaunutis pabėgo į Maskvą ieškoti prieglaudos.

ALGIRDO VIEŠPATAVIMAS

Algirdas su Kęstučiu, nuvertę Jaunutį, kaip ir pasidalino rolėmis. Algirdas, kuris buvo surusėjęs, kelis kartus krikštijosi ir vėl skaitėsi

stabmeldžiu, gyveno Vilniuje ir vadovavo Lietuvos-Rusijos valstybei, o Kęstutis gyveno Trakuose, daugiau kaipo karo vadas. St. Matulaitis apie Algirdą rašo: "Lietuvoje jis buvo mažai težinomas. Tik tiek, kad skaitėsi didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. . . ("Lietuvių Tautos Istorija," 66 pusl.).

Profesorius A. M. Ponkratovas rašo: "Jis buvo gudrus ir suktas valdovas. Jam viešpataujant prie 'Lietuvos' prijungta Kijevo, Černigovo, Severskio, Smolensko ir kiti rusų žemės plotai."

Sakoma, kad iš Algirdo 12 sūnų, dar tėvui gyvam būnant, 10 buvo apsikrikštiję, tūli priėmę rusų tikybą. Kada mirė Algirdo pirmoji žmona Marija Jaroslavitė, pagal kurią jis gavo Vitiebsko kraštą, tai jis apsivedė su rusų Tverio kunigaikščio dukteria Juliana. Prie jo dvaro buvo provoslavų popai Nestoras, David, — pastarasis buvo Kijevo lavros viršyla. Jo žmonos steigė cerkves. Marija pastatė cerkvę Vitiebsko pilyje, taipgi Petnickio cerkvę Vilniuje. Juliana pastatė Nikolajaus cerkvę Vilniuje. Ant kiek tai buvo daugiau rusų, negu lietuvių valstybė, liūdija ir tas:

"Rusiški gyventojai Lietuvių viešpatijoje buvo gaivalu civilizuojančiu ir aukštesniu, jų kalba kalbėjo Algirdo dvaras ir luomos mokytesnės. Lietuviai pasidavė įtekmei gyventojų pamuščių, priimdami jų religiją ir papročius." (Jonas Šliupas, "Lietuvos Istorija," Tomas II, pusl. 217).

Algirdas, kaip ir Gedeminas, tęsė giminytės ryšių užkariavimo arba apjungimo politiką, ką matysime iš jo šeimos.

Algirdas mirdamas paliko 12 sūnų ir 7 dukteris.

Sūnai nuo pirmosios žmonos Marijos Jaroslavitės:

Andrius — buvo kunigaikštis Polocko kunigaikštystėje

Dimitrius — Brijansko kunigaikštystėje

Konstantinas — Čertoricko kunigaikštystėje, Černigovo srityje

Vladimiras — Kijevo, vėliau Kopolio kunigaikštis

Feodoras ar *Teodoras* — Rotno kunigaikštis.

Sūnai nuo 2-sios žmonos Julianos:

Jogaila — tapo Lenkijos karaliumi

Kaributas — Vėliau apsikrikštijęs Dimitrijų

Lengvienis — vėliau apsikrikštijęs Semionu
Kirgaila—*Karigėla*
Svitrigaila—*Svitrigėla*
Skirgaila
Vygandas.

Algirdo dukterys:

Feodora — apsivedusi su rusų kunigaikščiu iš Karačievo

Mina — ištekėjusi už rusų kunigaikščio Ivano iš Novosilo

Agripijana — žmona rusų kunigaikščio Boriso iš Suzdalijos

Kenna — apsivedusi su lenku kunigaikščiu Kazimieru iš Pamaro

Elena — vedusi su kunigaikščiu Vladimiru iš Borovsko

Vaidyla — apsikrikštijus Marija ir vedusi su gudų kunigaikščiu iš Lidos

Aleksandra — ištekėjusi už Zimovit, Mozūrijos kunigaikščio, siekiančio Lenkijos sosto po karaliaus Kazimiero mirties.

KĘSTUTIS IR JO MIRTIS

Sako, kad Algirdas mirdamas prašė brolio Kęstučio, kad Algirdo sūnui Jogailai būtų leista būti Lietuvos-Vakarų Rusijos valdovu. Jogaila ir užėmė tą vietą 1377 metais.

Algirdui viešpataujant jo brolis Kęstutis gyveno Trakuose. Jis daug kariavo, ypatingai prieš kryžiuokus. Kada Jogaila tapo Lietuvos valdonu ir 1380 metais Dovydiškėse padarė suokolbį su kryžiuokais prieš Kęstutį, tai Kęstutis staigiai puolė, paėmė Vilnių ir suėmė Jogailą. Bet Jogailos kailį išgelbėjo Vytautas. Jis pradėjo prašyti tėvo, kad Jogailą paleistų.

Jogaila paleistas nesnaudžia. Jis sudaro suokolbį su kryžiuokais, suorganizuoja savo šalininkus ir 1382 metais užima Vilnių ir Trakus. Kęstutis mobilizuoja savo jėgas ir eina karan prieš Jogailą. Jogaila pasiūlo Vytautui, kad reikia ginčias išrišti taikos keliu. Kęstutis ir Vytautas atvyksta pas Jogailą. Jogaila juos areštuoja ir uždaro į Krevės pilį. Ten Jogailos šalininkai, 1382 m. rugpiūčio 15 d., pasmaugė Kęstutį ir jo ištikimą tarną rusą Gregorių Omylčiuką. Sakoma, kad Jogailos įsakymu Birutė buvo prigrindyta. Nužudė ir Birutės giminaičius Butrimą, Vidimantą ir daugelį kitų.

Kas dėl Vytauto, tai jam pavyksta pabėgti. Čia jau matome Jogailos visai kitokį atsinešimą linkui Vytauto, negu linkui jo tėvo Kę-

tučio. Daugelis istorikų tą palaiko, kaipo atsidėkavonę Vytautui už tai, kad jis dalyvavo Dovydiškių suokalbyje. Jogaila antru kartu tampa Lietuvos valdonu, o Vytautas bėga pas kryžiuokus ieškoti jų talkos.

KĘSTUČIO IR BIRUTĖS VAIKAI

Jų sūnai buvo:

Patrimas — Smolensko kunigaikštis, jaunas būdamas mirė.

Vaidaitis — 1362 metais pateko į kryžiuokų nelaisvę ginant Kauną.

Butaitis — virto šalies išdaviku, pabėgo pas kryžiuokus, daug kartų juos vedė prieš Lietuvą, ypatingai 1365 metais.

Vytautas — kartą buvo apsikrikštijęs Aleksandru, o kitą — Vygandu.

Jų dukterys:

Mikla — apsikrikštijus Marija, vedė su rusų Tverio kunigaikščiu Ivanu Michailovičium.

Danutė — apsikrikštijus Ona, ištekėjo už lenko Janušo, Mozūrijos kunigaikščio.

Ringaila — apsikrikštijo Elzbieta ir vedė su Heinrichu.

Vieną jų dukterų kryžiuokai pavogė; apie *Kačą* nėra davinių, o šešta buvo vedusi su kunigaikščiu Druso Lyjas.

KAS BUVO "DIDŽIOJI LIETUVA"?

Lietuviški šovinstai per laikus slepia tą faktą, kad tai buvo jungtinė lietuvių, gudų, rusų (Pinsko srities), Volyniaus ukrainų, rusinų (Raudona Rusija arba Galicija) ir ukrainų valstybė. Ar galėjo tai būti tikra Lietuva, lietuvių valstybė, kurioje lietuviai sudarė tik mažą dalį gyventojų?

Aišku, kad ne! Tai buvo pamatiniai Rusų-Lietuvių Valstybė. Jos tų laikų vyriausi dokumentai buvo gaminami rusų-gudų arba lotynų kalboje. Jie prasidėdavo: *In Nomini domini omen*. Arba: *Vo imia božie omen*. Pirmas Lietuvos Statutas, 1529 metais, buvo parašytas laužyta rusų kalba. Štai kaip Zigmantas Jogelietis darė įvadą:

"My žikmont z laski božei korol Polski, velikiji kniaz Litovskiji, Ruskiji, Pruskiji, žomaitiskiji, Mozovieckiji į inych. . ."

Kodėl Lietuva augo, jau mes pirmiau žymėjome, kad to reikalavo kryžiuokų užpuolimai iš vakarų ir šiaurių, o mongolų (totorių) nusiaubimas Rusijos. Kad apsiginti, tai turėjo ieškoti susitarimo lietuvių, rusų, gudų, ukrai-

nų ir lenkų valdovai. Ir tas apvienijimas ėjo per susitarimus, giminystę, ką kiekvienas matome iš Gedemino, Algirdo ir Kęstučio vaikų vedybų; per giminystę, paveldėjamą galios kituose kraštuose ir per ginkluotą pamušimą.

Reikia ir tą atminti, kad Rusijoje stabmeldystė buvo panaikinta dar X-tame šimtmetyje, kad ten daug anksčiau atsirado miestai, negu Lietuvoje, metalo gamyba, prekyba su tolimais kraštais ir raštas — bendrai kultūra. Tas veikė į Lietuvos gyventojus ir valdovus.

Mindaugio brolyvaikis Tautvilas apsivedė su Aleksandro Nievskio švogerkai, patapęs Polocko ir Smolensko kunigaikščiu atsimitė nuo Lietuvos. Kitas Mindaugio giminaitis Arvydas, būdamas Rogačio kunigaikščiu, taip pat atsimitė nuo Lietuvos. Jie prisijungė prie rusų teritorijos.

Ar galima buvo norėti, kad Vitiebsko krašto, prijungto prie Lietuvos tik per tai, kad Algirdas apsivedė to krašto kunigaikštystę ir per ją Vitiebsko kunigaikštystę prijungė prie Lietuvos, gyventojai būtų virtę lietuviais? Nieko panašaus. Patsai Algirdas apsikrikštijo ir surusėjo.

Argi ne tas patsai atsitiko su Gedemino sūnum Liubartu, kuris vedė Volynijos kunigaikščio dukterį? Volynija buvo prijungta prie Rusų-Lietuvių Valstybės, bet patsai Liubartas apsikrikštijo Dimitrijaus vardu ir surusėjo. Panašiai buvo ir su prijungimu daugelio kitų kraštų per giminystę, sutartis ir karo pagalba.

“Didžioji Lietuva” nebuvo vienlypė, apvienyta ir stipri valstybė. Ji nebuvo iš vienos tautos žmonių. Ji nebuvo panaši į tarybinę valstybę, kur didelės ir mažos tautos yra lygios, kurios yra apsvieniję lygybės pamatais. “Didžiojoje Lietuvoje” ėjo varžytinės net pačių valdovų tarpe. Lietuviai kunigaikščiai jungėsi su rusais, totoriais, kryžiuokiais, lenkais ir kariavo prieš kitus lietuvių kunigaikščius.

Liubartas (Dimitrijus) ilgai vedė karą prieš Lenkijos karalių Kazimierą Didįjį. Kada Lenkija ir Vengrija bendrai išstojo, tai prieš Lenkiją kariavo Liubartas ir Kęstutis, bet karą pralaimėjo.

Kartą Algirdas, Kęstutis, Jaunutis ir Liubartas kariavo prieš Lenkiją ir ją remiančius lietuvių kunigaikščius, Jurgį, Norimanto sūnų ir du sūnus Karijočio. Lenkija karą išlaimėjo

ir pagal 1366 metų taikos sutartį, Liubartas sutiko ateityje neiti karan prieš Lenkiją, jeigu ji kariautų prieš Gedemino gentis.

Vytautas vedė karą Podolijoje prieš Fiodorą, Karijočio sūnų. 1387 m. Vytautas atėjo į pagalbą Lenkijos karalienei Jadvygai kare prieš Fiodorą, Liubarto sūnų.

Ir čia tik keli pavyzdžiai. Kiek tų buvo niovynių, besikeitimų, tą jau parodo paties Vytauto biografija, kuris net du kartu priėmė krikščionybę, kada jam buvo reikalinga kryžiuokų talka. Labai teisingai apibudino tos išsipūtusios “Didžiosios Lietuvos” silpnybę istorikas Kraševskis, kuris rašė:

“Žmogus, kaip tauta, o tauta, kaip žmogus, tiek tiktai teturi maisto ryti, kiek gali suvirškinti, o perviršis maisto pavirsta jiems į ligą ir nuodus — o kartais ir mirtį.”

Taigi ‘Didžioji Lietuva’ išsipūtė. Jos gyventojus sudarė daugelio tautų žmonės, ją ėmė draskyti vidujiniai nesutikimai, tautiniai prieštaravimai. Ir jos “išgelbėjimą” valdovai matė dar didesniame apsirijime, ką parodė Lietuvos-Lenkijos Unija.

JOGAILOS IR VYTAUTO SUTARTIS

Antru kartu Lietuvos valdonu tapo Jogaila po nužudymo Kęstučio 1382 metais. Bet daugelis bajorų nebuvo jo režimu patenkinti. Prasidėjo sukilimai. Ypatingai stipriai kovoję žemaičiai.

Vytautas pabėgo pas kryžiuočius ir, kaip rašo St. Matulaitis, “su 40,000 vyrų kryžiuokų įsibriovė į Lietuvą.” Prasidėjo karas. Jis baigėsi Ostrove Jogailos ir Vytauto susitaikymu. Vytautas išdavė Jogailai raštišką dokumentą, pasižadėdamas “niekad neapleisti Lenkų karalienės Jadvygos, Lenkų karalystę ir karūną ginti ir saugoti nuo visų neprietelių ir prieš neprietelius kovoti.”

Jogaila sutiko, kad Vytautas Lietuvą valdys iki jis (Vytautas) bus gyvas, o po jo mirties Lietuva turi tapti dalimi Lenkijos. Tai įvyko 1392 metais. Taip buvo padėtas pagrindas apjungimo Lietuvos su Lenkija.

Daugybė lietuvių mano, kad Lietuva ir Lenkija susivienijo todėl, kad Lietuvos kunigaikštis Jogaila apsivedė su Lenkijos karaliene Jadvyga. Tame aiškinime paslepiami keli faktai.

Pirmas — Jogailos ir Jadvygos ženyba ne-

buvo meilės, o reikalo dalykas. Antras — Jadvyga visai nebuvo lenkų tautos moteris, ir veltui tūli šovinistai dėl jos “grieko” nekenčia lenkų tautos.

Pabaigoje XIV šimtmečio totorių galia krito, nes jie skaldėsi ir savo tarpe nesutiko. Bet tuo kartu sustiprėjo Maskvos kunigaikštystė, prie kurios jungėsi vis daugiau rusų kraštų. Tas grėšė atsiėmimu nuo “Didžiosios Lietuvos” rusų, gudų ir ukrainų teritorijų.

Iš pietų pusės Lenkiją spaudė katalikiška jos pus-seserė Vengrija, o iš vakarų — kryžiai. Todėl, kaip Lietuvos, taip Lenkijos feodalai—ponai siekė apsvienijimo, kad galingesni būtų.

Tais laikais dar galingi buvo Romos popiežiai. 1301 metais mirė Vengrijos karalius Andrius III, paskutinis iš Arpadų giminės. Po tūlų niovynių Romos popiežiui veikiant, Vengrijos karaliaus vietą užėmė italas, pietų Italijos kunigaikštis Karolis-Robertas Anjou.

Jis karaliavo iki 1342 metų. Jo sūnui Loujui (Liudvikui) viešpataujant, Vengrija tapo galinga valstybe. Liudvikas įgavo Didžiojo varda.

Lenkijos, Vengrijos, Lietuvos ir Rusijos valdovai giminiavosi. Kaip Liudvikas Didysis, Vengrijos karalius, taip Kazimieras Didysis, Lenkijos karalius, reiškė pretenzijas prie Rusų-Lietuvių valstybės sosto. 1350 m. kovo 4 d., Liudvikas ir Kazimieras susitarė, kad jeigu Lenkijos karalius neturės sūnaus, tai po jo mirties Liudvikas užims Lenkijos ir Rusų-Lietuvos sostą. Bet jeigu Lenkijos karalius Kazimieras turės sūnų, tai jis Vengrijos karaliui, už atsisakymą nuo pretenzijų, sumokės 100,000 florinų.

Lenkijos karalius neturėjo sūnaus. Jam mirus, Vengrijos Liudvikas, 1370 metais, tapo ir Lenkijos karaliumi. Bet jis Lenkijos nepaisė. Tūlus Lenkijos plotus prijungė prie Vengrijos. Per 12 metų buvo Lenkijos karaliumi, bet nei karto neatvyko į Lenkiją.

Liudvikui mirus 1382 metais, lenkai—šlektos užprotestavo, pasakė, kad jie nenori Liudviko dukters Marijos, kuri tapo Vengrijos karaliene, kad ji būtų ir Lenkijos karaliene, jeigu ji nesutinka gyventi Lenkijoje. Karaliaus Liudviko našlė pasiūlė Lenkijai už karalienę Jadvygą, savo jaunesnę dukterį, kuri sutiko vykti į Lenkiją ir gyventi. Lenkai sutiko.

1384 metais italų kilmės Liudviko duktė Jadvyga atvyko į Krokavą. Lenkų šlektos Košico suvažiavime pareikalavo iš Jadvygos, kad “karalienė prijungtų prie Lenkijos ir rusų žemes” — suprantama, esančias dalimi “Didžiosios Lietuvos.” Lenkijos ponai tą savo nutarimą pasiūlė ir Lietuvos ponams.

1384 metais, spalio 15 d., Krokavoje, Jadvyga tapo apkarūnavota Lenkijos karaliene. Dar būdama 7 metų amžiaus Jadvyga per tėvus buvo pažadėta Wilhelmui, Austrijos kunigaikščiui ir formaliai 1378 metais su Wilhelmu bažnyčioje apvesdinta. Dabar, kada ji jau buvo Lenkijos karalienė, Wilhelmas atvažiavo į Krokavą ir, kaip jo vyras, su Jadvyga apsigyveno karališkame palociuje. Tas ardė lenkų ponų planus, todėl po 14 dienų karalienės “medaus mėnesio” lenkai ponai varu išvijo Wilhelma, nepaisant, kad karalienė Jadvyga pasiėmus kirvį gynė savo mylimą vyrą.

Jogailai ir Jadvygai nė nesimačius, jis pasiuntė savo brolių Skirgėlą ir kelis kitus pasiuntinius Jadvygai pirštis. Sutartis tarpe Lenkijos ir Lietuvos ponų apvesdinimui Jadvygos su Jogaila padaryta 1385 metų rugpiūčio 15 d.

Jogaila pažadėjo apsikrikštyti ir apkrikštyti visus “Didžiosios Lietuvos” žmones, atmokėti Wilhelmui už Jadvygą, tai yra, už sulaužymą moterystės, 200,000 auksinių, ir, suprantama, Lietuvą suvienyti su Lenkija į vieną valstybę.

“Jadvyga galėjo verkti, kiek tilpo, be vilties; jos škrupulus ir rūpesčius malšino pralotai, kurie už bigamiją (nes ji buvo skaitoma paleistuve, dėl antru kartu ištekėjimo tebesant gyvam pirmajam vyrui), žadėjo dangaus karalystę dėl atvertimo į krikščionybę pagonių. . . Magnatai prašė Jadvygos, kad gelbėtų tėvynę, įkalbinėdami, kad ji paskilbs Europoje, kaip apaštalė ir krikštytoja pagonių lietuvių, ir kad Jogaila nesąs toks britkus ant išžiūros ir apsiėjimo, kaip kad žmonės šneka.” (Jonas Šliupas, “Lietuvos Istorija,” Tomas II, pusl. 242-243).

1386 metų vasario 15 d. Krokavoj Jogaila apsikrikštijo, priimdamas Vladislovo vardą. Vasario 18 d. jis ir Jadvyga apšvedė, o kovo 4 d. Jogaila buvo apkarūnavotas, kaipo Lenkijos karalius. Jogaila buvo 36 metų amžiaus, o Jadvyga tik 15 metų.

(Pabaiga bus 1952 m. šviesos 1-mam num.)

PLATESNI POEZIJOS PAVAIZDAVIMAI

JONAS KAŠKAITIS

Savo nepaprastai įdomiame straipsnyje "Menas, grožis, dailė mūsų gyvenime" (žiūr. Šviesa, No. 4, 1950 ir No. 1, š. m.) mūsų žymusis rašytojas Jonas Kaškaitis trumpai apibudino poezijos vaidmenį. Poezijos pavaizdavimui jis padavė ištraukų iš Puškino veikalo "Eugenijus Onieginas." Kad straipsnis nepasidarytų per ilgas, mes apleidome išsistą skyrių, pavadintą "Platesni poezijos pavaizdavimai," kuriame autorius tęsia poetinę Puškino veikalo analizę. Dabar čia mūsų skaitytojams patiekiami ir tą skyrių ištaisai. Prašome skaityti.—Red.

Puškinas čia pat poetiškai nupiešia to jauno dabitos Eugenijaus kabineto mažmažius:

Gintaras pypkių Caregradu
Ir porcelianas ant stalų,
Jausmai gi savo džiaugsmą rado
Stikle šlifuotam kvepalų;
Brūžuoklės plieno ir šakutės
Tiesutės, gražios ir kreivutės,
Ir šepečių net trisdešimts
Valyt nagams, valyt dantims.

Miklus aprašymas! Turkijos Konstantinopolį (dabar Istambulas) nuo seno Rusijoje vadindavo Caregradu. Figūringai: ne gintarinės pypkės, bet "pypkių gintaras" ir "porcelianas" ant stalų (ne pupuraviniai indai). Ne (kvepalų) bonkutė, bet "šlifuotas stiklas." O tie šakučių būdvardžiai: "tiesutės, gražios ir kreivutės"...

Skuba jaunas vėjavaikis į balių:

Bet apie tai kalbėt ne vietoj:
Skubėkim baliun pagaliau,—
Ten, tarsi viesulas, karietoj
Onieginas nudūmė jau.
Ten, prieš tamsius namus sustoję,
Mieguistoj gatvėje pakloja
šviesas karietų žiburiai,—
Vaivarykštėmis įvairiai
Sniege jos tviska; puikutėliai
Namai, iš lauko apjuosti
Lempučių, žėri nušviesti.
Ir mirga už stiklų šešėliai.

Štai posmas kupinas poezijos grožybių. Koks hiperbolinis palyginimas: Onieginas

"nudūmė, tarsi viesulas." Poetas duoda jūsų vaiduotei užrekorduoti atmintyje tą viesulišką vaizdą.

"Mieguistoj gatvėj" — metafora, perkelta nuo žmonių gatvėn.

Dar įstabesnė poetinė kalbos figūra, vaizdingas palyginimas: Puškinas nesako, kad patamsyje ant sniego nuo karietos žiburių pasidarė šviesiau. Jis sako: "Karietų žiburiai pakloja gatvėj šviesas," tarytum kokius kilimus. Ir tos šviesos "tviska sniege vaivorykštėmis."

Poezija kalba vaizdais. Rinktiniais, skambiais žodžiais ir poreiškais piešia vaizdų vaizdus, nelyginant dailininkas priderintais dais ir spalvomis tapina vaizdą ant drobės.

Štai vėl kita strofė. Mirguliuoja poetinėmis grožybėmis!

Sustoja ties namais ant sniego;
Pro šveicorių jis, lyg kulka,
Greit laiptais marmuro užbėgo,
Pataisė plaukus sau ranka,
Įėjo. Pilnutėlė salė;
Vos groti muzika begali;
Mozūrą šoka ten visi
Ankštumoje ir užėsy;
Pentinai žvanga iškilmingai
Kavalerardo; ir vikri
Kojytė laksto sūkury,
O žvilgsniai seka ją liepsningai,
Ir, staugiant smuikams, negirdi,
žmona ką šneka pavydi.

Onieginas aukštyn užbėga, "lyg kulka." Vaizdingas, hiperholinis palyginimas.

Svečiai šoka mozūrą. Kavalerijos gvardiečio ("Kavalerardo," ir ne jo vieno, bet daugelio uniformuotų karininkų) "pentinai" ("šporai") "žvanga iškilmingai." Vaizdingas apibudinimas.

Šokių "sūkury laksto vikri kojytė." Taiklus būdvardis "vikri."

"Liepsningai seka ją žvilgsniai." Daug tokių vyriškų akių "seka" paskui tą "vikrią ko-

lytę," paskui moteriškas kojytes. Puiki kalbos figūra.

"Smarkiai staugia" — taip smarkiai griežia. Metaforinis palyginimas.

"Pavydi žmona (irgi taiklus būvardis "pavydi," ir ne ji viena, bet jų daugybė) ką tai šneka vyrui, kam jis žiūri "liepsningai" į kitų moterukių kojytes.

Ir pats Puškinas toliau prisipažįsta, kaip ir jį žavėdavo šokėjų kojytės:

Dianos krūtys, veidas Floros, —
Puiku tai, mylimi draugai!
Tačiau kojytė Terpsichoros
Dar žavingesnė man nūnai.
Ji mūsų žvilgsniui pranašauja
Atlyginimą puikų, naują
Ir traukia dirbtiniu grožiu
Spiečius geidimų išdidžių.

Antikinėje graikų mitologijoje, namų židinio deivės "Dianos krūtys," arba miškų deivės "Floros veidas" — vis tai žavingi vaizdai. Taip poetiškai apibudina Puškinas gražuoles.

Bet jam "dar žavingesnė Terpsichoros kojytė," kokios šaunios šokėjos (šokių deivės) kojytė. Šokėja poetas prilygina deivei.

Poetas sako, kad tokia dievina kojytė "mūsų žvilgsniui pranašauja puikų atlyginimą." Beveik alegoriškas vaizdas. Tą vaizdą dar aktualiau poetas paryškina: tokia žavinga savo "dirbtiniu grožiu traukia (sukelia) išdidžių geidimų spiečius."

Vis apie tokias šelmiškas kojytes poetas svajingai atsimena:

Atsimenu prieš vėtrą jūrą;
Kaip pavydėdavau vilnims,
Kai jos audringai ritas, gūra,
Meiliai prie kojų jos nurims!
Kaip aš geidžiu vilnim siūbuoti,
Brangiąsias kojas išbučiuoti!
Aš niekad, niekad jaunumėj
Ir verdančių dienų tekmėj
Nepajutau tokio troškimo
Bučiuoti jaunas Armides,
Rožes jų veido ugnines,
Krūtis jų, kupinas laukimo;
Anksčiau šie polekiai aistros
Nedraskė taip širdies manos!

Tai posmas! Visas, kaip akis, sklidinas poe-

zijos grožybių! Perskaitykite mažliai, neskučiai. Apsistokite kiek ties ta ar kita eilute. Įsisavinkite vieną kitą sultingą poreiškį, palyginimą, mintį.

Įsivaizduokite, stovėdami pajūryje. Kaip vilnys "audringai ritas, gūra," kaip jos "meiliai nurimsta prie jos (grazuolės) kojų." Figūros, palyginimai, apibudinimai. Ir pats Puškinas svajingai panoro "vilnim siūbuoti, brangiąsias kojas išbučiuoti." Metafora, būvardis vaizdingas.

"Verdančių dienų tekmėj". . . Kokia poetinė kalbos figūra. "Verdančios dienos — koks iškalbus būvardis "verdančios!"

Net "jaunumėj" Puškinas nepajuto tokio "troškimo bučiuoti jaunas Armides" (grožio deivės), "rožes jų veido ugnines." "Veido rožė" — vaizdinga metafora. "Ugninė" rožė — žvaines būvardis.

"Bučiuoti krūtis jų, kupinas laukimo". . .

"Kupinos laukimo" krūtys — koks galingas apibūdinimas!

"Aistros polekiai" (puiki kalbos figūra, lyg tai paukštės polekiai) "nedraskė taip širdies" poeto. Kokia figūringa metafora: "širdies nedraskė aistros," lyg kokie nagai.

—o—

O štai senojo Peterburgo vaizdas žiemos metu:

O ką Onieginas? Apsnūdęs
Iš baliaus vyksta pamiegoti:
O Peterburgas, jau nubudęs
Nuo būgno, pradeda alsuot.
Pirklys jau keliasi, nešėjas,
Ir biržą klepsi jau vežėjas,
Ąsočiais eina nešina
Per sniegą Ochtos mergina.
Subruzdo rytmetis gaivusis,
Langinės atdaros, melsvai
Jau rūksta dūmais kaminai,
Kepėjas, vokietis stropusis,
Pro savo "vasisdas" žvelgte
Su popieriaus kepuraite.

Atseit, jau aušta rytas, o mūsų herojus Onieginas dar tik važiuoja pamiegoti.

"O Peterburgas jau nubudęs nuo būgno." Ne žmonės nuo būgno nubudo, bet miestas. Miestas išgirdo būgną ir nubudo! Metafora. Ir tuojau kita metafora: Peterburgas "pradeda alsuot," tartum žmogus.

“Ir biržą klepsi jau vežėjas.” Metafora. Tai jo kuinas pasagomis klepsi, bėgdamas, o ne pats vežėjas.

“Ochtos mergina” — ochtietė, anų metų Peterburgo priemiesčio “Ochtos mergina” — apibūdinimas: “ąsočiais nešina.”

“Subruzdo rytmetis gaivusis.” Ne pats rytmetis subruzdo, bet žmonės, arkliai, gyviai. “Subruzdo rytmetis” — metafora. “Rytmetis gaivusis” — ryškinantis būdvardis “gaivusis.” Taip pat būdvardis — vokietis “stropusis,” ir dar “su popieriaus kepuraitė” — apibūdinimas: mat, kepėjas užsidėjęs popierinę kepuraitę. Jis “stropus,” vis žvilgsi pro savo “vasisdas” — pro atidaromą lango stiklą. Dėl smalsumo jam rūpėjo vis varstyti tą lango stiklą, pramintą iš vokiškos “vasisdas” (kas čia? Kas tai yra?)

Toleliau Puškinas pasakoja apie Onieginą draugą Lenskį, jauną poetą, kaip tas Lenskis susimylėjo su gražuoje Olga, kaip jį paveikė ta meilė:

Poetui gi padovanojo
Jaunų džiaugsmų sapnus jinai,
Ir jo skudutis suvaitojo
Jos įkvėptasis taip liūdnei.
Palieka aukso jis žaidimą,
Mylėt girias tamsiąsias ima,
Ir vienumą, naktis tylias,
Mėnulį šaltą ir žvaigždes, —
Mėnulį, dangiškąją lempą,
Jai skiriame vakarines
Visas mes savo vaikštynes
Ir ašaras, kai liūdna tampa. . .
Bet šiandien mums atrodo jis
Tiktai išblyškęs žiburys.

“Jinai (Olga) padovanojo poetui jaunų džiaugsmų sapnus”. . . Poetinių figūrų kalba. “Džiaugsmų sapnų” “padovanot” ji negalėjo. Tokie sapnai poetą apėmė meilės įtakoje. Bet Puškinas labai efektingai tam pavartojo figūrinę kalbą.

“Jos įkvėptasis poeto skudutis suvaitojo taip liūdnei.” Čia metafora. Ne “skudutis suvaitojo,” bet jautri poeto nuotaika, Olgos meilės paveikta, “įkvėpta.”

Įsimylėjęs poetas Lenskis “palieka aukso žaidimą” — nebeina kortom žaisti. Kalbos figūra.

Jis pradeda “mylėt tamsiąsias girias”: jis

pamėgsta girias, “giras tamsiąsias” — taiklus būdvardis. Jis labiau mėgsta ir “tylias” naktis ir “šaltą” mėnulį. Vis tai gražūs būdvardžiai, būdingi poezijai.

Mėnulis — “dangiškoji lempa”: poetinis apibūdinimas. Taipgi poetinė figūra: “jai (tai dangiškojai lempai) mes (įsimylėję) skiriame vakarines vaikštynes.” Kai įsimylėjusiam, tai mėnulis atrodo “išblyškęs žiburys,” o ne “dangiškoji lempa.”

O dabar apie Olgos seserį Tatjaną, svajingą rimtą mergaitę:

Pamėgo balkone ji savo
Ankstyvą rytą pasitikt,
Kai horizonte jau bolavo,
Būriai žvaigždynų ėmė nykt,
Ir žemės kraštas vis skaidrėjo,
Ir skelbė rytą gausmas vėjo,
Ir kėlėsi diena šviesi.

Kokiais puikiais, ryškiais bruožais Puškinas čia piešia ankstyvo ryto vaizdą, ką taip mėgdavo Tatjana!

“Ji pamėgo rytą pasitikt,” lyg kokį malonų svečią. Metaforinė figūra.

“Vėjo gausmas skelbė rytą,” lyg kad gyvas. Irgi panaši metaforinė figūra.

“Kėlėsi diena,” lyg kad žmogus ar koks gyvis. Vis figūros.

“Diena šviesi” — “šviesi”—taiklus būdvardis.

O štai kaip galingai vaizduoja Puškinas Tatjanos meilės požymius:

Su apmauda Tatjana klausė
Tokių kalbų; tačiau slaptai
Pajuto džiaugsmą nuostabiausią
Ir mąstė vien tik apie tai;
Širdis svajonėj suvirpėjo,
Įvyko — ji įsimylėjo.
Taip grūdas žemėje atgis,
Kai degs pavasario ugnis.
Seniai liepsnojo jai, vaidinos
Toks malonumas, ilgesys,
Lemtingo peno troško jis;
Širdis iš seno jau kankinos,
Ir spaudė net krūtinę jai;
Ir siela laukė nekantriai.

Tatjana slaptai pajuto “džiaugsmą nuostabiausią.” Poetinė figūra. Meilę Puškinas bendrai apsklembia, kaip “nuostabiausią džiaugsmą,” nuo kurio Tatjanos “širdis suvir-

pējo," kaip kokia sugauta paukštytė. Kalbos figūra.

O žiūrėkite, kokią puikią paralėlę patiekė Puškinas: lygiagretę meilės su grūdo atgijimu pavasario saulės įtakoje: "Ji įsimylėjo. Taip grūdas žemėje atgis." Pirma to tas grūdas, lyg koks ligonis, sirgo, o dabar jis atgyja nuo saulės. Taip ir nuo meilės atgyja visa Tatjanos esybė.

Saulę Puškinas vadina "pavasario ugnis." Puiki metaforinė figūra.

Jau pirma to įsimylėjimo, iš seno, Tatjanai "liepsnojo toks malonumas," lyg koks laužas. Kalbos figūra.

Tatjana "troško lemtingo peno," kaip ta žuvė vandens. Meilės troško — "lemtojo peno." Metaforinė figūra.

Ji troško meilės, jai "širdis kankinos," kaip ir žmogus. Irgi panaši figūra.

"Siela laukė nekantriai." Jos visa esybė (siela) laukė. Apibūdinamoji figūra.

Štai vėl dvi puikios paralėlės, be to figūros, metaforos, būdvardžiai ir kiti poezijos perlai:

Tatjana — ji tikrai norėjo,
Kad be nurimtų jai širdis,
Kad jai skruostai nebeliepsnotų,
Kad virpulys širdy sustotų.
Tačiau negęsta ši liepsna, —
Skruostai jai dega, ir gana.
Taip plaštakėlė mirga, kelias,
Spalvingais plakdama sparnais,
Kai vaikas, ją pagavęs, žais;
Taip virpa žiemkenčiuos kiškėlis,
Kai mato, kad gudrus šaulys
Į krūmus tolumoj įlįs.

Tatjana, visa susijaudinus, virpėdama, degdama, laukia sode pasimatymo su mylimuoju Eugenijum. Puškinas čia daro paralėlę, lygiagretų palyginamąjį vaizdą. Virpančią mergaitę jis palygina vaiko pagautai plaštakėlei, arba ir išgąsdintam kiškėliui — kita paralėlė.

Laukdama Tatjana norėjo, kad jai "nurimtų širdis," lyg ir sujaudintas žmogus. Kalbos figūra.

"Skruostai neliepsnotų," nelyginant įsidegęs laužas. Metaforinė figūra.

"Kad virpulys širdy sustotų." Kalbos figūra.

"Negęsta ši (skruostų) liepsna," "skruostai jai dega." Metaforinės figūros.

Plakdama sparnais "spalvingais." Tipingas būdvardis.

Štai jums puikus, ryškus, poetingas rudens aprašymas:

Dangus jau rudeniu alsavo,
Rečiau saulutė spinduliavo,
Trumpesnė jau dienos tekmė.
Slaptingoji miškų unksmė
Nuplito, gausdama liūdnokai.
Rūkai jau ant laukų visų.
Krykimas skrendančių žąsų
Pietuose tolo: jau artokai
Vėl buvo laikas nuobodus, —
Atėjo lapkritys pas mus.

Lyg kad žmogus ar gyvulis, "dangus alsavo" rudeniu. Metaforinė figūra.

"Dangus alsavo" rudenio vėjais — "rudeniu." Irgi metafora.

Trumpesnė jau "dienos tekmė," kaip ir upelio tekmė. Kalbos figūra.

"Miškų unksmė (lapija) nupliko" — medžių šakos nupliko. Vėl figūra.

"Slaptingoji" unksmė — poetinis būdvardis.

Krykdamos žąsys skrido ir tolo, bet poetiškai Puškinas sako: "Krykimas tolo." O čia krykimas darosi vis tylesnis. Kalbos figūros.

Laikas "nuobodus" — taiklus būdvardis.

Štai tuojau dar pilnesnis rudens aprašymas:

Aušra šaltam rūke pakyla;
Laukuos nutilo jau darbai;
Su vilkėm išlenda iš šilo
Ant kelio alkani vilkai;
Arklys, nuvargintas kelionės
Suprunkščia — ir atsargūs žmonės
Į kalną rieda draug su juo;
Jau ryto aušroje piemuo
Iš kūtės karvės nebevaro,
Vidurdieny ragelis jo
Krūvon nešaukia jų "ralio."
Troboj mergaitė užsidaro.
Ji verpia, ir skala nakčia
Jai traška liepsnele skaisčia.

Puikūs, daug kam pažįstami rudens vaizdėliai, išpuošti poetinėmis kalbos figūromis, būdvardžiais; sklandžiais *jambais* sudėstyti, suritmuoti ir skambiai surimuoti.

"Aušra pakyla" vieton saulė teka; "darbai nutilo" vieton darbų triukšmas nutilo; "žmo-

ēs ī kalnā rieda" vieton vežimas rieda; piemuo "karvēs nebevaro" vieton galvijū nebevena; piemens "ragelis nešaukia galvijū" vieton ragelī pūsnodamas piemuo nešaukia galvijū krūvon: vis tai poetinēs kalbos figūros.

"Alkani" vilkai, "atsargūs" žmonēs, "skaisiti" liepsnelē: vis tai būdingi būdvardžiai.

"Skala nakčia," mergaitei "traška liepsnele skaisčia" — poetinis pavaizdavimas: ilgais rudens vakarais valstiečiai dirba namū apvokos darbus. Diedan įdēta balana traška, skaisčiai liepsnoja.

Lyg kad kontrastui, Puškinas patiekia priešstatą. Taip pat trumpai, sklandžiai jis duoda rudens ankstyvo vakaro vaizdelį, jauno dvarponio Oniegino kambaryje:

Ugnis užgeso; plėnim dengias
Aukšinēs anglys židiny;
Srove vos regima vien rangos
Ties židiniu garai liauni.
Dar šilta. Pypkių dūmai sukas
Ir nyksta kamine. Stikliukas
Ant stalo šnypščia dar šviesus.
Bet rūkas telkiasi tamsus. . .

Jaunas poetas Lenskis užvažiavo pas savo kaimyną Onieginą. Sėdi jiedu vakaro prietemoje, prie židinio, papsi pypkes, gurkšnoja šampaną. . .

"Plėnim dengias aukšinēs anglys židiny." Nuodėguliai užgeso. Subtiliaais žodžiais nupieštas vaizdelis.

"Aukšinēs" anglys — būdingas būdvardis. Dar subtilesnis vaizdelis viršum židinio: "garai liauni rangos vos regima srove". . . Garai "liauni" — gležnučiai, vos įžiūrimi. Taiklutis būdvardis ir apibudinimas.

"Stikliukas šnypščia" — metaforinė figūra: ne pats stikliukas, bet jame šampanas šnypščia.

"Rūkas telkiasi tamsus" — eina tamsyn, temsta. Rūkas "tamsus" — būdvardis taiklus. Poezijoje mikliai pritaikyti, būdingi būdvardžiai duoda jėgos ir vaizdingumo.

Štai žiemos užėjimo vaizdelis:

Ant stogo sniegas, ant kelių,
Jau visas baltas kiemas jų,
Stikluos gi mežginiai lengvučiai,
Ir linksmos šarkos ant tvorų,
Kilimai ant kalnų minkštučiai —
Jie blizga, žėri sidabru.
Aplinkui balta ir skaidru.

Gražus, vaizdingas aprašymas.

Langų stikluose "mežginiai lengvučiai." Švelni metafora. Stiklai lengvai apšalę, šerkšno nutapyti.

"Linksmos" šarkos — taiklus būdvardis. Linksmos, smagios paukštės.

"Kilimai ant kalnų minkštučiai." Metaforinė figūra. Minkšta sniego eilele apdengti kalneliai.

Kilimai "minkštučiai" — gražus būdvardis.

Tie sniego kilimai "žėri sidabru" — palyginimas — žėri, kaip sidabras.

Tuoju seka dar pilnesnis žiemos aprašymas:

žiema! . . . Ir vėl rogutės bėga,
Kaimietis džiaugiasi jose;
Arkliukas jo, pajutęs sniegą,
Tolyn sau kapstosi risčia;
Pusnynus kibitka smarkioji
Vagom papurusiom vagoja;
Vežiko skranda paprasta
Diržu raudonu pajuosta.
Su murza žaidžia sau berniukas,
Į rogutes ją kelia jis,
O pats vaizduojasi arklys, —
Nušalo šelmiui jau pirščiukas:
Skauda, juokinga bambliui tam,
Mama pro langą graso jam. . .

Daug kam pažįstamas žiemos vaizdelis kaime.

"Rogutėse kaimietis džiaugias" — kalbos figūra. Kaimiečiui linksma važiuoti rogėmis.

"Jo arkliukas kapstosi risčia" — irgi figūra.

"Kibitka smarkioji" — vaizdingas būdvardis riستم rogēm.

"Papurusiom" vagom vagoja — irgi gražus būdvardis.

"Skranda paprasta diržu raudonu apjuosta" — kalbos figūra. Kaimietis su kailiniais, apsijuosęs raudona juosta.

Štai šiurpus vazdas. Negyvas krinta jaunas poetas Lenskis, nušautas savo draugo Oniegino. Buvo jų dviejų duelis.

"

Kairioji Lenskio štai akis
Jau primerkta — ir taiko jis,
Tačiau Eugenijus iššauna . . .
Atėjo valanda: tylus

Jau meta ginklą nebylus
 Poetas, ir staiga jis krinta,
 Pridėjęs ranka ties širdim.
 Miglotas žvilgsnis jo sušvinta
 Ne sopuliu, tiktai mirtim.
 Taip pamažu nuo kalno ritas
 Gurvolis sniego nematytas
 Ir blyksi saulėj ugnimi.
 Suprakaitavęs, širdimi
 Nutirpusia herojus eina
 Prie draugo, žiūri, šaukia jį . . .
 Bet jo nebēr. Audra smarki
 Nudrasko žiedus, kai užaina, —
 Gėlė nuvysta. Kai prašvis,
 Užgęsta aukure ugnis.

Tai tokia tikros poezijos galybė! Trumpai ir aiškiai, ryškiais, skambiais žodžiais ir figūromis, palyginimais ir būdvardžiais, paralelėmis, alegorija Puškinas jums nupiešė įstabų vaizdą. Ir jūs savo vaizduotės akim matote, kaip krinta negyvas "nebylus poetas" (vaizdingas būdvardis "nebylus"). Jo "žvilgsnis miglotas" (irgi koks būdingas būdvardis!) "sušvinta mirtimi" (kokia stipri kalbos figūra!).

Ir tuojau paskui eina lygiagretis palyginimas—paralėlė: nuo kalno ritas gurvolis sniego "nematytas" (taipgi vaizdingas būdvardis).

Poetas dar labiau pagilina vaizdą, patiekdamas dar dvi paraleles, beveik *alegorijas*: audra nudrasko žiedus, "gėlė nuvysta"; "užgęsta aukure ugnis," nušvitus dienai. . . Jo nebēr. . . Nebėra jaunučio poeto Lenskio.

Nagi dar viena citata iš to didingojo romano "Eugenijus Onieginas." Puikus, poetiškas pavasario aprašymas. Puškino originalas, Venclovos poetinis vertimas:

Jau nuo kalnų nuvarė sniegą
 Pavasariniai spinduliai.
 Vanduo drumstais upeliais bėga
 Ir pievas apsemia giliai.
 Linksmu šypsniu gamta nušvito,
 Sapne sutinka metų rytą;

Melsvieji žėri debesiai.
 O girios, skaidrios dar, šviesiai
 Nelyginant pūkais žaliuoja.
 Ratuotos bitės pulkeliu
 Jau išskrenda iš avilių.
 Jau slėniai džiūsta ir marguoja;
 Mauroja bandos. Kai tyku,
 Lakštutė suokia tarp miškų.

Kas eilelė — tai perlas! Tiek jose poetinio grožio, vaizdingumo.

"Pavasario spinduliai" (ne pati saulė) — metaforinė figūra. "Nuvarė" sniegą (ne iš-tarpino) — kalbos figūra.

Vanduo bėga "drumstais" upeliais — būdingas būdvardis.

"Gamta nušvito linksmu šypsniu" — gamta šypsosi, nelyginant žmogus. Puiki metaforinė figūra.

Šypsodamos gamta, lyg per sapną, sutinka "metų rytą" (pavasarį). Irgi grakšti metaforinė figūra.

"Melsvieji" žėri debesiai — būdingas būdvardis.

Dar skaidrios, dar permatomos girios žaliuoja šviesiai, "nelyginant pūkais," jaunučiais lapeliukais. Didinga metaforinė figūra.

"Ratuotos" bitės — taiklūtis būdvardis.

Iš viso to, kas buvo lig šioliai pasakyta ir pavyzdžiais bei citatomis paryškinta, jūs galite turėti apyčiupą supratimą apie poeziją.

Kostomaro, t. III, 1880, psl. 345—373).

Daug žymių rusų mokslininkų yra prisidėję prie lietuvių kalbos mokslo tyrimo ir ugdy-mo. Ta didžiulė pagalba ir bendradarbiavimas ypač iškyla tarybin. santvarkos metais. Tarybinė santvarka sudarė geriausias sąlygas bro-liškam tautų bendradarbiavimui, ugdyti kiekvienos tautos kultūrai, nacionalinei savo forma ir socialistinei savo turiniu. Tarybinė santvarka suteikė pagalbą, išmokė rašto, iš-ugdė kultūrą ir tų tautybių, kurios carizmo sąlygomis net savo abėcėlės neturėjo, ir šiame darbe didelį vaidmenį atliko tarybiniai rusų kalbininkai.

Šviesos Lietuvių kalbos
 Mokslo
 (Tada nuo 1933 metų.)

BUDRIŲ ŠEIMA

Vaizdelis iš gyvenimo kolektyviniame ūkyje

B. ir R.

Sakytumei, piktas vyras Antanas Budrys. Jo lūpos siauros, visada taip kietai sučiauptos, kad net žandikauliai išsišovę. Bet, kita vertus, jis labai teisingas žmogus, ką pradėjęs, visada pabaigs, tinkamas visokiam darbui. O toks žmogus kolektyve nepamainomas, ir ne tik kaip darbininkas, bet ir kaip pavyzdys kitiems: dažnai dykaduonis, žiūrėdamas į prazilusį Budrį, į jo rankas, triūsiančias apie gyvulį ar prie sėjos, nejaukiai pasijunta.

Šito žmogaus, įvairiusio su kaupu pusę amžiaus, gyvenimo istorija panaši į daugelio šėtijų kaimo gyventojų istorijas: traukė žmogus per Suvalkijos buožes, mainydamas savo rankas į duonos kąsnį, į skatiką. Visą amžių Antanas svajėjo apie kelis hektarus savos žemės, dėjo skatikus, nuo savo burnos nutraukdamas. "Dar metai kiti — jau šį tą galėsiu įsigyti," galvojo Budrys, atėjęs bernauti į Blažio ūkį. Bet, davė dievas, Blažys sužinojo berną turint pinigų. "Gal paskolinsi pusmečiui, gerus procentus mokėsiu, kam dabar be naudos pinigą laikysi — tegu auga pinigai" — prišnekėjo Blažys, ir bernas atidavė savo prakaito lašus. Ėjo pusmečiai, buožė vis neturėjo atliekamo pinigų, o bernas nedrįso iš ūkio išeiti — žus pinigai, žus svajonės apie žemę. Išbernavo Budrys pas Blažį 15 metų, čia vedė ir vaikų susilaukė.

Buvusiame buožės ūkyje, greta tvartų, stovi kumetynas. Viename jo gale dar tebegyvena Budrių šeima, laukdama, kada prasidės "Pirmūno" gyvenamųjų patalpų statyba.

Gabrinė Budrienė — sveika moteris, baltu veidu, labai gyva ir kartais aštraus žodžio. Pernai dirbus įvairiausių ūkio darbus, šiemet priskirta prie melžimo.

— Ką čia gali žmogus pavasarį daug nuveikti? Net pavydu. Kiti laukuose spėjo pirmūnais pasidaryti, apie juos visi šneka, o mums, melžėjoms, lauk, pakolei karvės po žie-

mos atsigaus. . . — Budrienei nebe svetimas kolektyvo darbas.

O dar labai neseniai visai kitaip dėjosi.

Parėjo vieną vakarą Antanas, nusimetė skrandą, — toks linksmas, juokauja, žmoną kibina.

— Nu, tai kuom jus, drauge kolektyvininke, paskirti? Gal brigadininku norėsit?

Budrienė stovi prie plytos, visa įkaitusi, skaisti, graži. O vyras vis nesiliauja:

— Matai, žmonele, nē nepasiklausiau, — ėmiau ir užsirašiau.

Suprato Gabrinė, kad čia nebe juokas. Dar daugiau plykstelėjo veidas.

— Ką tu čia loji! — o pačiai nebe ramu širdyje, žino, kad vyras ir juokaudamas visad tiesą šneka.

— Tu tą tik ir žinai: loji, loji. O aš visai ne loju, o sakau: Budrys ir jo žmona įstojo nariu į "Pirmūno" kolektyvinį ūkį.

Rimtai susikirto žmona su vyru. Tas metė šalį juokus.

Gabrinė pamiršo visus darbus, nebesurado nei žodžių, taip pikta širdy. Pikta ne todėl, kad kolektyvan įsirašė, o kad jos, žmonos, nepasiklausė. Ir baisu truputį. Susirėmimas pasibaigė Gabrinės žodžiais:

— Tai dabar žiūrėk: badaus vaikai — eik ir kabinkis ant sausos šakos, o manęs nekal-tink.

Bet nei vaikai badavo, nei Budrys ant sausos šakos pasikorė. Darbai tekėjo kaip sraunus Nemunas ties Vilkią.

Paskyrė Budrį arklių šėriku — Gabarto padėjėju. Bet neiškentė Antanas tvartuose: kai tik prasidėjo žiemkenčių sėja, atėjo tiesiog raštinėn, pas pirmininką. Atrodė piktas.

Tai ką, Tamulaiti, juokus kreti? — puolė Budrys. — Ką jūs ten velnią padarysit be manęs. Pirmą apylinkės sėjiką tvartuose palikot. . . Eisiu, pirmininke, į laukus. Dieną ark-

lius ir vaikai galės prižiūrėti. Per pietus pats išvalysiu.

Sėja Budrys abiem rankom, nuo sėjamosios neatsilieka. Rankos pratę, kiekvienas pirštas suskaičiuoja, kiek grūdų į dirvą beria. Sparčiai žingsniuoja Antanas, keturiese vos spėja jam grūdus nešioti. Ir kad nors koks nuovargis! Sėtuvė kaip priaugus prie liemens, pats atsilošęs, be kepurės.

Ū vakare pirmininkas Tamulaitis paspaudė ranką Budriui:

— Kad tave kur šimtas, Antanai! Tikras spartuolis! Aštuoni hektarai per dieną — niekad negirdėjau. Tu tik pasižiūrėk, brigadininkas tau šešis darbadienius įrašė. Čia, bra, be valsčiau neapseis, duosim žinią.

Kitą dieną ir partorgas sveikino Budrį, kolektyvo pirmūną.

— O ką, drauge partorge, ne sau dirbu, ar ką? Reikės — ir dešimt užsėsiu. Tik kad ranka vis ne taip, kaip mašina — ten grūdas lygiai byra, kaip sako, apskaičiuotai susėda į žemę.

Budrienė žiūri iš šalies, džiaugsmas krūtine užteli, — štai koks mano vyras! ir noras nus-

melkia per širdį, kad ir apie ją partorgas kalbėtų:

— Štai iš ko pasimokyti reikia.

Netrukus tai įvyks — tegul tik išeis margės į šviežias lankas, dobilienas.

Nepamainomas žmogus — Antanas Budrys. Šiandien kimba jis į bet kokį darbą — visur jo pilna. Žino jis ir jo Gabrinė, kam jie dirbs.

Drąsus ir gyvas berniokas — Budrio sūnus, daili, protingų akių mergytė — jo duktė.

— Mokosi abu gerai, mokytojas patenkin-tas, sako — į gimnaziją reikia leisti. O man kas — ar negaliu? Tegū mokosi abu, — didžiuojasi vaikais tėvas. — By tik galva neša, o mokytis dabar visi gali. Vytautas gal kokių agronomu bus, atvažiuos ir į "Pirmūną." Gal kada ir tėvą laukų darbo pamokys.

Jauku, šilta Budrių šeimoje. Ateis metas, kai bus dar jaučiau, dar šilčiau. Ir ne vien Budrių šeimoje šiandien gimsta laimė. Ji gimsta šimtuose ir tūkstančiuose Tarybų Lietuvos šeimų. O gimsta toji laimė bendrame, kolektyviniame darbe.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233)

Of Šviesa published Quarterly at Jamaica, N. Y. for October 1st, 1951.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are:

Publisher American Lithuanian Workers Literary Ass'n, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Editor Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y. Managing Editor Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Business Manager D. M. Sholl, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or

holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.)

Anthony Bimba, President, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

D. M. Sholl, Secretary, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Paul Bechis, Treasurer, 3 Morris Lane, Great Neck, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. Paragraph 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the cir-

cumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: (This information is required from daily, weekly, semiweekly, and tri-weekly newspapers only.)

D. M. SHOLL, Bus. Mgr. Sworn to and subscribe before me this 28th day of September, 1951.

(SEAL)

JOHN ORMAN.

Notary Public, State of New York. No. 41-2972850

Qualified in Queens County. Certificates filed in Kings, New York, Nassau County Clerk's Offices & Queens, Kings & New York Register's Offices. Term Expires March 30, 1953.